

**Eesti kaheksas ja üheksas perioodiline aruanne
rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise
konventsiooni täitmise kohta**

Aprill 2009

I. SISSEJUHATUS

1. Aruanne on esitatud ÜRO rahvusvahelise konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta artikli 9 alusel. Nimetatud artikli kohaselt on konventsiooni osalisriigid kohustatud esitama ÜRO peasekretärile perioodilisi aruandeid konventsiooni elluviimiseks rakendatud abinõude ja saavutatud edu kohta. ÜRO rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta jõustus Eesti Vabariigi suhtes 20. novembril 1991. Eesti esitas oma konsolideeritud esimese, teise, kolmanda ja neljanda aruande veebruaris 1999, viienda perioodilise aruande mais 2002 ning kuuenda ja seitsmenda perioodilise aruande novembris 2004. Rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee avaldas Eesti kuuenda ja seitsmenda aruande lõppmärkused 14. ja 15. augustil 2006.
2. Käesolev aruanne kajastab seadusandlikke, haldus- ning muid abinõusid, mida on võetud kasutusele konventsioonis sätestatud õiguste elluviimiseks. Aruande koostamisel on tuginetud aruannete koostamise juhtnõrile. Samuti on arvesse võetud komitee poolt Eesti kuuenda ja seitsmenda perioodilise aruande arutamise käigus esitatud küsimusi ja ettepanekuid. Eritähelepanu on pööratud komitee poolt lõppmärkustes osutatud muret tegevatele asjaoludele.
3. Aruande koostamisse on kaasatud Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, Kultuuriministeerium ning rahvastikuministri büroo.
4. Aruanne kajastab perioodi 2005-2008. Statistika on esitatud olenevalt selle kättesaadavusest 2007. või 2008. aasta seisuga. Konventsiooni eesmärkide paremaks rakendamiseks 2009. aastal tehtud muudatused on samuti aruandes kajastatud.
5. Kuuenda ja seitsmenda perioodilise aruande lõppmärkustes tunnustas komitee, et aruanne käsitles muret tegevaid asjaolusid ja soovitusi, mida komitee oli nimetanud eelmistes lõppmärkustes, ning märkis samuti heakskiitvalt ära vabähenduste kaasamise aruande koostamisse ja viitamise nende kommentaaridele. Eesti Valitsus jätkab seda tava ning on kaasanud ka selle aruande koostamisele Eestis tegutsevaid vabähendusi.
6. Eesti kaheksas ja üheksas aruanne edastati kommenteerimiseks ning ettepanekute tegemiseks neljale vabähendusele: Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) Inimõiguste Keskusele, Inimõiguste Instituudile, Jaan Tõnissoni Instituudile ja Inimõiguste Teabekeskusele. Tagasiside saadi kolmelt ühenduselt: TTÜ Inimõiguste Keskuselt, Inimõiguste Instituudilt ja Inimõiguste Teabekeskuselt. Vabähenduste esitatud informatsioon ning nende tõstatatud probleemid on aruandes kajastatud.
7. Rahvusvahelistele organisatsioonidele esitatud Eesti aruanded avaldatakse Välisministeeriumi veebilehel (<http://www.vm.ee>) ning on kõigile kättesaadavad alates nende esitamise ajakohastele organisatsioonidele. Käesolev aruanne koostatakse eesti keeles ja tõlgitakse inglise keelde ning Välisministeeriumi veebilehel avaldatakse aruanne nii eesti kui ka inglise keeles. Komitee viimased lõppmärkused on veebilehel samuti avaldatud eesti ja inglise keeles.
8. Võttes küll arvesse komitee lõppmärkuste punkti 26, tuleb tõdeda, et riigil ei ole võimalusi aruannete ja komitee soovitude tõlkimiseks kõigi Eestis elavate vähemuste keeltesse. Kuna

paljude vähemusrahvustesse kuuluvate isikute esimeseks keeleks on sageli vene keel, kaalutakse aruande tõlkimist vene keelde.

9. Aruande ning selles käsitletud teemade arusaadavuse huvides on informatsioon esitatud artiklite kaupa, samuti on vastused komitee küsimustele esitatud asjakohast teemat käsitleva artikli juures.

II. INFORMATSIOON ARTIKLITE 2–7 KOHTA

Artikkel 2

10. Eesti pöörab endiselt olulist tähelepanu inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmisele nii seadusandlike kui ka muude meetmetega. Eesti on alati hukka mõistnud rassilise diskrimineerimise ning püüdnud ellu viia rassilise diskrimineerimise likvideerimise poliitikat.

11. Rassilise diskrimineerimise keelu põhialused antakse põhiseaduses. Täpsemalt reguleeritakse diskrimineerimise küsimusi võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse, palgaseaduse, töölepingu seaduse, karistusseadustiku ja muude õigusaktidega.

12. Võrdse kohtlemise seadus jõustus 1. jaanuaril 2009 (otseviide seaduse ingliskeelsele tõlkele: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/document.asp?ptyyp=RT&q2=v%F5rdse+kohtlemise+seadus&order=TA&tyyp=X&query=&display=1>). Selle seadusega nähakse üksikasjalikumalt ette isikute kaitse diskrimineerimise eest rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel. Seadus sätestab võrdse kohtlemise põhimõtted, nende rakendamise ja edendamise ülesanded ning diskrimineerimisvaidluste lahendamise korra.

13. Nii võrdse kohtlemise kui ka soolise võrdõiguslikkuse seaduse täitmist jälgib volinik (senise nimetusega soolise võrdõiguslikkuse volinik), kes kannab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku nimetust.

14. Võrdse kohtlemise seadusega võeti üle kaks Euroopa Ühenduse direktiivi (2000/43/EÜ ja 2000/78/EÜ), millest esimene rakendab võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust ning teine kehtestab üldise raamistiku võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel. Direktiivi 2000/43/EÜ ülevõtmist on soovitanud ka komitee oma lõppmärkuste punktis 11.

15. Iga ministeerium jälgib oma valitsemisalas võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist ja edendamist ning teeb sellekohast koostööd teiste isikute ja asutustega. Võrdse kohtlemise alase tegevuse koordineerimine on Sotsiaalministeeriumi ülesanne.

16. Komitee lõppmärkuste punkti 25 kohta kinnitame, et Eesti ei ole tõepoolest ratifitseerinud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni 12. lisaprotokoll. Rõhutame, et põhiseaduse, võrdse kohtlemise seaduse ja teiste seadustega on Eestis isiku kaitse diskrimineerimise eest tagatud.

17. Karistusseadustikuga on sätestatud karistused sotsiaalse vaenu õhutamise (§ 151), võrdõiguslikkuse rikkumise (§ 152) ning pärilikkusriiskide alusel diskrimineerimise eest (§ 153) (paragrahvide sisu on esitatud artikli 4 punktides 48, 51 ja 52).

18. Aastatel 2006 ja 2007 ei ole politsei alustanud väärteomenetlusi rassilise diskrimineerimise ja vaenu õhutamise kohta. 2008. aasta 9 kuu andmetel alustati karistusseadustiku § 151 lõike 1 alusel üks väärteomenetlus isiku suhtes, kes kommenteeris kohaliku omavalitsuse internetifoorumis vene rahvusest naabreid ebasüüdsate, halvustavate ja sotsiaalset vaenu õhutavate väljenditega. Menetlus väärteoasjas lõpetati väärteokoosseisu puudumise tõttu.

19. Eesti Vabariigis on põhiseadusliku korra kaitse ülesanne politseil, eelkõige Kaitsepolitseiametil. Kaitsepolitseiametil on kohustus tegelda äärmuslikult meeletatud (sealhulgas rassilise vihkamise õhutamise tegevustega) rühmituste või isikute ebaseadusliku tegevuse ennetamise, tõkestamise ja avastamisega. Sealhulgas pannakse väga suurt rõhku ennetustegevusele noorte hulgas, mille üheks põhiliseks komponendiks on selgitustöö tegemine. Ajavahemikul 2006-2008 ei ole Kaitsepolitseiamet algatanud ühtegi kriminaalasja võrdõiguslikkuse vastu suunatud kuritegude (KarS § 151 lg 2) kohta.

20. Ennetustegevuse tõhustamiseks teavitatakse elanikkonda kuritegevust soodustavatest asjaoludest ning tutvustatakse mitmesuguseid võimalusi, kuidas osaleda kuritegevuse tõkestamises. Eri sihtrühmadele mõeldud kampaaniate ja loengute käigus tutvustatakse politsei tegevust õiguserikkumiste ennetamisel ja maakondade elanike koostöövõimalusi. Keskusest kaugemal asuvate piirkondade elanikele, sh lastele ja noortele suunatud selgitustöö tegemiseks kasutatakse preventiivtööks kohandatud väikebussi, mis on sisutatud vajalike vahenditega. Bussi koos lisavahenditega (messitelk, teisaldatavad stendid jms) kasutatakse kriminaalpreventsiooni ja teistel avalikel üritustel Eestimaa eri paikades. Oluliselt on uuenenud nii sisult kui ka mahult politsei väljaantavad süüteoennetuslikud teavikud. 2008. aastal viis politsei süüteoennetusprojekte läbi 145 korral. Politsei avalikul veebilehel on vihjete saatmise võimalus e-postiga.

21. Endiselt tegutseb Justiitsministeeriumi struktuuris üksus, mille põhieesmärkideks on valmistada valitsusele ette kriminaalpoliitilisi otsuseid ja teostada tulemusjärelvalvet, s.o analüüsida kriminaalasutuste tegevust, et saada teada, kas ja kuidas valitsuse poliitikat ellu viiakse (kuuenda ja seitsmenda aruande punkt 12).

22. Siiani tegutseb ka 1993. aastal valitsuse ellukutsutud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu (uue nimetusega Kuriteoennetuse Nõukogu). Kuni aastani 2010 kehtivad 2003. aastal Riigikogu heaks kiidetud "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010". Selle dokumendiga määratakse kriminaalpoliitika ühtsed põhimõtted ja eesmärgid, mida peavad avaliku võimu kandjad arvestama oma tegevuse kavandamisel.

23. 2008. aastast tehakse plaane kriminaalpoliitika arengusuundade kinnitamiseks aastateks 2010-2018.

24. Eelmises aruandes on kirjeldatud õiguskantsleri tegevusvaldkonda (punktides 16-18). Õiguskantsleri menetletud juhtumeid on kirjeldatud käesoleva aruande punktides 275-277 ja 282-291.

25. Komitee soovitas oma lõppmärkustes (punkt 10) kaaluda sellise riikliku inimõiguste institutsiooni asutamist, mis oleks kooskõlas „Inimõiguste edendamise ja kaitse riiklike asutuste staatust ja tegevust reguleerivate põhimõtetega”. Välistamata nimetatud asutuse loomise võimalust, osutame sellele, et Eestis tegutseb riikliku inimõiguste kaitsja institutsioonina õiguskantsler.

26. Vabaihendused Inimõiguste Instituut ja TTÜ Inimõiguste Keskus on teinud kriitikat, et õiguskantsleri institutsiooni ei saa käsitada riikliku inimõiguste institutsioonina. Inimõiguste Keskuse hinnangul ei vasta õiguskantsleri institutsioon riikliku inimõiguste institutsiooni nõuetele selles suhtes, mis puudutab inimõiguslasteadlikkuse tõstmist ning sotsiaalpartnerite kaasamist õiguskantsleri nimetamise menetlusse. Mõlemad vabaihendused on avaldanud soovi kaaluda eraldi institutsiooni loomist või olemasoleva õiguskantsleri või soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsiooni muutmist Pariisi põhimõtete kohaseks.

27. Võttes arvesse vabaihenduste kriitikat ja tunnistades, et õiguskantsler ei vasta Pariisi põhimõtetele, selgitame samas, et õiguskantsleri institutsioon on loodud põhiseadusega ning õiguskantsler lähtub oma tegevuses üksnes põhiseadusest ja oma südametunnistusest. Õiguskantsler ei allu ühelegi riigiametnikule ega -asutusele.

28. Õiguskantsleril on mitmeid juriidilisi tagatisi, mis kindlustavad tema sõltumatuse. Tema sõltumatuse tagab ka keeld olla mõne teise riigi-, kohaliku omavalitsuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku ametis, osaleda erakonna tegevuses, kuuluda äriühingu juhatusse, nõukogusse või järelevalveorganisse ja osaleda ettevõtluses. Õiguskantsler on oma tegevuses teistest riigivõimukandjatest sõltumatu.

29. Õiguskantslerist on kujunenud tuntud ja tunnustatud ametiisik, kelle seisukohtadega arvestavad nii rahvas, poliitikud kui ka riigiametnikud. Oma menetlustes on õiguskantsler korduvalt leidnud, et riigi tegevus on läinud vastuollu põhiseaduse või muu seadusega või rikkunud muul viisil kaebajate õigusi. Avalik võim täidab 93% õiguskantsleri soovitudest ja ettepanekutest vastuvaidlemata.

30. Õiguskantslerit usaldab suur hulk elanikkonnast. 2005. aastal ulatus õiguskantsleri usaldusväärsus 78%-ni; 2006. ja 2007. aastal ulatus õiguskantsleri usaldusväärsus samuti 78-79%-ni.

31. 1. mail 2004 jõustus soolise võrdõiguslikkuse seadus (vt eelmise aruande punktid 25 ja 27). Soolise võrdõiguslikkuse seaduses määratletakse sooline võrdõiguslikkus, naiste ja meeste võrdne kohtlemine ning otsene ja kaudne sooline diskrimineerimine ning sätestatakse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise kohustus. Seadus keelab nii otsese kui ka kaudse soolise diskrimineerimise.

32. Sooline võrdõiguslikkus on naiste ja meeste võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus tööelus, hariduse omandamisel ning teistes ühiskonnaelu valdkondades osalemisel.

33. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel loodi soolise võrdõiguslikkuse voliniku institutsioon, mis tegutses sellisel kujul 2005-2008. Voliniku peamisteks ülesanneteks oli jälgida soolise võrdõiguslikkuse seaduse täitmist ning võtta vastu isikute avaldusi ja anda arvamusi võimaliku soolise diskrimineerimise asetleidmise kohta. Lisaks oli voliniku ülesandeks analüüsida seaduste mõju naiste ja meeste seisundile ühiskonnas; teha ettepanekuid Vabariigi Valitsusele ja valitsusasutustele, samuti kohalikele omavalitsustele ning nende asutuste õigusaktide muutmise ja täiendamise kohta; nõustada ja teavitada Vabariigi Valitsust ja valitsusasutusi ning kohalike omavalitsusüksuste asutusi soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamise küsimustes ning võtta tarvitusele meetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

34. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku pädevuses on muu hulgas jälgida võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmist; nõustada ja abistada isikuid diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel ning anda arvamusi võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta isikute avalduste alusel või talle laekunud teabe põhjal omal algatusel. Lisaks avaldab volinik aruandeid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta ning võtab tarvitusele meetmeid võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

35. Alates 2004. aastast on Sotsiaalministeeriumis soolise võrdõiguslikkuse osakond, mille ülesanne on kavandada soolise võrdõiguslikkuse poliitikat ja meetmeid ebavõrdsuse vähendamiseks. Osakonnas on kaheksa ametikohta. Soolise võrdõiguslikkuse osakond on kavas ümber nimetada võrdse kohtlemise osakonnaks.

Teine lõimumiskava (2008–2013)

36. Rahvastikuminister koostöös kodanikuühiskonna ning ekspertidega valmistas ette uue lõimumiskava aastateks 2008–2013. Valitsus kinnitas kava 10. aprillil 2008.

37. Lõimumiskava vaatlleb integratsiooni kui olulist küsimust, mis hõlmab tervet ühiskonda. Kava eesmärk on saavutada olukord, kus kõik Eesti alalised elanikud, olenemata nende rahvuslikust päritolust, tunnevad end Eestis kindlalt, oskavad riigikeelt, jagavad põhiseaduses sätestatud väärtushinnanguid ning on võimelised osalema riigi sotsiaalses, majanduslikus ja kultuurielus. Igäühele on tagatud õigus säilitada ja arendada oma keelt ja kultuuri.

38. Lõimumise eesmärk on tugevdada ühtse Eesti riigi identiteeti, arendada Eesti püsielanike jaoks riigi ühistähendust, mis põhineb Eesti kui demokraatliku õigusriigi põhiseaduslikel väärtustel, Eesti kodanikuks olemise väärtustamisel ning igäühe panuse tunnustamisel ühiskonna arendamisse, aktsepteerides samal ajal kultuuride erinevust.

39. Integratsiooni vaadeldakse kui kahepoolset protsessi. Edukas lõimumine sõltub eestlaste ja teiste Eestis esindatud rahvusrühmade vahelisest kontaktide astmest. Siiani on lõimumine kuulunud pigem riigi tegevusvaldkonda ning kohalike omavalitsuste roll on jäänud

tagasihoidlikuks. Eesmärgiks on tuua välja integratsiooni regionaalsed erinevused ja tugevdada koostööd kohalike omavalitsustega.

40. Lõimumispoliitika nurgakiviks on vajadus julgustada vähemusrahvusi aktiivsemalt osalema sotsiaalses ja poliitilises elus ning suuremat rõhku pannakse võrdsele kohtlemisele.

Lõimumiskava seab endale eesmärgiks jõuda aastaks 2013 olukorda, kus:

- a. eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud;
- b. eri emakeelega inimeste kontaktid ja suhtlus on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud;
- c. määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud;
- d. valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki.
- e. enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot eestikeelse meedia kaudu ja usaldab seda;
- f. erinevused tööhõives ja sisetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud.

Artikkel 3

41. Eestis ei ole genotsiidi, apartheidi ega ka rassilist segregatsiooni. Karistused genotsiidi (§ 90) ja inimsusevastaste kuritegude (§ 89) eest on ette nähtud karistusseadustikus.

42. Karistusseadustiku §-de 89 ja 90 alusel ei ole kohtumenetlusi algatatud.

43. Holokaust on kohustuslik riikliku õppekava teema nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis. Lisaks sellele käsitletakse holokausti küsimusi üldhariduskoolides holokausti mälestuspäeva ürituste raames, õppematerjale töötatakse välja koostöös välispartneritega, eelkõige Yad Vashemiga (Iisrael), Living History Forumiga (Rootsi) ja holokausti õpetamise, mälestamise ja uurimise rahvusvaheline rakkerühmaga (ITF). Holokausti teemaga tegeleb Eestis Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (REKK), kelle põhipartneriks on Eesti Ajalooõpetajate Selts.

44. Koostöös REKKi ainespetsialistidega on igal aastal koole varustatud ka abimaterjalidega, et holokausti ja inimsusevastaste kuritegude teemat koolis käsitleda. Välisriikide saatkondade toel on ajaloo õpetajaid saadetud Yad Vashemi keskusesse täienduskoolitusele ja on peetud ka mitmeid seminare. Umbes 20% Eesti ajalooõpetajatest (80 inimest) on läbinud holokaustialase koolituse, osalenud Eestis või välismaal korraldatud seminaridel ja konverentsidel. Holokausti õppematerjalide arendamisele ja õpetajate täienduskoolitusele on aastatel 1998-2007 kulutatud üle miljoni krooni.

45. Olulisemad otsused ja sündmused holokausti õpetamiseks koolides:

- Vabariigi Valitsuse 6. augusti 2002 otsuse kohaselt on 27. jaanuar nimetatud holokausti ja teiste inimsusevastaste kuritegude ohvrite mälestamise päevaks. Mälestuspäeva eesmärk on teadvustada noortele sallivuse, demokraatia ja vabaduse tähtsust, mille eiramine võib tänapäevalgi põhjustada inimsusevastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid, genotsiidi ja teisi inimõiguste rikkumisi. Selle päeva tähistamisega tahetakse näidata, kuidas fanatism võib üle kasvada vägivallaks. Igaks holokausti mälestuspäevaks on Haridus- ja Teadusministeerium saatnud koolidele tugi- ja teemamaterjale holokausti õpetamiseks ja mälestuspäeva tähistamiseks. Haridus- ja Teadusministeerium on soovitanud valida mälestuspäeva tähistamise viisi koolidel endil. Seega on iga kooli enda otsustada, kuidas eri kooliastmetes ja õppeainetes teemat käsitleda ning milliste üritustega päeva sisustada.
- 2005. aastal saadeti koolidesse film „Outcast” („Väljatõugatud”), mis on valminud Yad Vashemi Rahvusvahelise Holokausti Uurimise Keskuse ja Iisraeli Välisministeeriumi koostöös. Ajalooline film on hea õppematerjal, seda saab kasutada nii Saksamaa ajaloo parema mõistmise eesmärgil kui ka holokausti käsitlemisel ajalootundides. Filmi saatmise korraldas Haridus- ja Teadusministeerium.
- Eesti astus ITFi liikmeks detsembris 2007. Eesti delegatsioon osaleb ITFi plenaaristungitel ja hariduse töörühma kogunemistel plenaaristungite vaheajal.
- 29. jaanuaril 2007 toimus Tallinnas Okupatsioonide Muuseumis õppematerjali „Holokaust” esitlus. Õppekogumiku on koostanud Eesti Ajalooõpetajate Selts koostöös Living History Forumiga (Rootsi). Õppematerjali eesmärk on pakkuda õpetajatele tuge nii holokausti mälestuspäeva tähistamisel kui ka lisamaterjali teema käsitlemisel ajalootundides. Kogumikku on koondatud teabetekstid, juhendmaterjalid, katkendid mälestustest, samuti õppeülesanded. Eraldi artiklitenä on esitatud teema õiguslik käsitus ja ajalooline ülevaade. Õppematerjali „Holokaust” täiendavad CD ja DVD (5 filmi) ning see on jagatud kõikidele koolidele.
- 1. veebruaril 2008 toimus Tartus Haridus- ja Teadusministeeriumi ja REKKi korraldatud õpetajate seminar “Eesti ja ITF (rahvusvaheline rakkerühm holokaustialase hariduse, teadustöö ja mälestiste uurimiseks). Tagasiside holokausti õppematerjali kohta”. Oma ülevaated esitasid õpetajad kõikidest Eestimaa piirkondadest (20). Kohal olid Yad Vashemi (Iisrael), Iisraeli saatkonna ja Living History Forumi (Rootsi) esindajad.
- Yad Vashemi holokausti õpetamise alasel koolitustel osales aastatel 2006 ja 2007 kummalgi aastal üks õpetaja, Eesti õpetajatele 22. juunist 12. juulini 2008 korraldatud koolitusel osales 19 õpetajat ja üks uurija. Holokausti õpetamise alasel koolitusel USAs osales 2006-2008 kuus õpetajat.

46. Aruande lisana esitame holokausti õppematerjalide loetelu.

Artikkel 4

47. Karistusseadustiku 10. peatükis sätestatakse poliitiliste ja kodanikuõiguste vastaste süütegudena kolm võrdõiguslikkuse vastast süütegu: vaenu õhutamine, võrdõiguslikkuse

rikkumine ja diskrimineerimine pärilikkusriskide alusel. Võrreldes eelmise aruande esitamisega on mõneti muutunud paragrahvide sisu, mistõttu esitame nende teksti alljärgnevalt.

48. § 151. Vaenu õhutamise. (1) Tegevuse eest, millega avalikult on kutsutud üles vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale, – karistatakse rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga. (2) Sama teo eest, kui 1) sellega on põhjustatud inimese surm või tekitatud tervisekahjustus või muu raske tagajärg või 2) see on toime pandud isiku poolt, keda on varem karistatud sellise teo eest või 3) see on toime pandud kuritegeliku ühenduse poolt, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 50 000 krooni. Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

49. Vabaühendus Inimõiguste Teabekeskus on avaldanud, et § 151 puhul on positiivne asjaolu, et ka juriidilistele isikutele on kehtestatud vastutus. Samuti on positiivne, et koosseisu on võetud ka üleskutse diskrimineerimiseks. Samas toob teabekeskus negatiivsena välja, et paragrahvi ei saa kohaldada meedias „vihakamise keele” (hate speech) kasutamisel, kui see ei too kaasa tõsisid tagajärgi. Teabekeskus on seisukohal, et tuleks taastada võimalus võtta vastutusele karistusseadustiku § 151 alusel „vihakamise keele” kasutamise eest isegi juhtudel, kui need ei ohustanud inimese elu, tervist või vara.

50. Vastuseks teabekeskuse kriitikale selgitame, et „vihakamise keele” väljajätmine § 151 koosseisust 2006. aastal oli taotluslik vältimaks vastutust selle eest, et inimene väljendab avalikult oma arvamust.

51. § 152. Võrdõiguslikkuse rikkumine. (1) Inimese õiguste ebaseadusliku piiramise või inimesele ebaseaduslike eeliste andmise eest tema rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste, varalise või sotsiaalse seisundi alusel – karistatakse rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga. (2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) vähemalt teist korda või 2) kui sellega on tekitatud oluline kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidele või avalikele huvidele, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

52. § 153. Diskrimineerimine pärilikkusriskide alusel. (1) Inimese õiguste ebaseadusliku piiramise või inimesele ebaseaduslike eeliste andmise eest tema pärilikkusriskide alusel – karistatakse rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga. (2) Sama teo eest, kui see on toime pandud: 1) vähemalt teist korda või 2) kui sellega on tekitatud oluline kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidele või avalikele huvidele, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

53. Eestis on rahvuslikel, kultuurilistel, keelelistel või usulistel motiividel kuritegusid toime pandud väga vähe. Asjaomased valitsusasutused tegelevad ennetustöö ja olukorra jälgimisega.

54. Vabaihendus Inimõiguste Teabekeskus on pidanud oluliseks, et politseinike teadlikkus inimõigustest, tolerantsusest ja mittediskrimineerimisest oleks kõrge, ning tundnud muret, et politseiameti töötajad pole viimastel aastatel osalenud nimetatud teemasid käsitlevatel seminaridel või koolitustel.

55. Alates 2005. aastast on ÜRO, OSCE, ELi jt rahvusvaheliste organisatsioonide korraldatavatel tsiviilmissioonidel osalenud 13 Eesti politseiametnikku. Tsiviilmissioonidel osalemise üheks eelduseks on enne missioonile suundumist sellise koolituse läbimine, mille raames käsitletakse ka rassismiilminguid kriisipiirkondades ning kuidas missioonidel viibivatel politseiametnikel tuleb nendega kokkupuutumisel käituda. Neid koolitusi korraldavad eri riikide politseikolledžid koostöös ÜRO, Euroopa Komisjoni jt rahvusvaheliste organisatsioonidega.

56. Aruandeperioodil on Eesti politsei töötajad osalenud mitmel rahvusvahelistel üritustel, kus on käsitletud rassilist diskrimineerimist ja võitlust selle vastu. Näiteks toimus 2005. aastal Prantsusmaal Strasbourgis Euroopa Nõukogu politsei ja inimõiguste platvormi koordinaatorite konverents, millel osalenud Politseiameti töötaja esines ka ettekandega. Euroopa Politseikolledž (CEPOL) on korraldanud mitmesuguseid inimõigusi ja politseieetikat käsitlevaid koolitusi, kus on osalenud ka Eesti politseiametnikud. Samuti on rassilist diskrimineerimist käsitletud Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) korraldatud seminaridel.

57. 2005. aastal toimus Tallinnas Politseiameti ruumides Suurbritannia Pointman Leadership Institute'i lektorite osavõtul politseieetika koolitus, kus osalesid peale Eesti politsei töötajate ka teiste riigiasutuste esindajad. Politseiameti eestvedamisel on alates 2005. aastast korraldatud kahel korral politseieetika konverentse ja üks politseieetika koolitus. 2005. aastal toimus Ameerika Ühendriikide Suursaatkonna eestvedamisel rassismist tingitud väärkohtlemist käsitlev koolitus, kus osales 1 politseiametnik.

58. Alates 2008. aastast osaleb Eesti politsei Euroopa politsei sotsiaalse kaasatuse ja mitmekesisuse juhtgrupi – *European Diversity in Policing* (EDPOL) – töös, kus ühena teemadest käsitletakse politseinike rassilist diskrimineerimist.

Artikkel 5

(a) õigus võrdsusele kohtu ja kõigi muude õigust mõistvate organite ees;

59. Komitee tundis oma lõppmärkuste punktis 11 muret, et Eestis puuduvad kõikehõlmavad diskrimineerimisvastased õigusaktid, eriti tsiviil- ja haldusvaldkondades, ning soovitas sellised õigusaktid välja töötada. Vastuseks komitee murele rõhutame, et Eesti põhiseaduse § 12 lõike 1 alusel on kõik isikud seaduse ees võrdsed ja kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Sellest lähtuvalt on igapäevaelus õigus mittediskrimineerimisele ja kohtud rakendavad võrdse kohtlemise argumente kohtuasjades igasugustes valdkondades (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30.09.2008 otsust nr 3-4-1-8-08, mis puudutab pensionistaaži arvestamist isiku Nõukogude sõjaväkke suunamise kohast lähtuvalt, <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-8-08>).

60. Põhiseadusega tagatakse kõigi õigus riigi ja seaduse kaitsele. Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igaüks võib nõuda oma kohtuasja läbivaatamisel mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist. Eesti eelmistes aruannetes on seda valdkonda põhjalikumalt käsitletud.

61. Õigust mõistab ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja muude seadustega (põhiseaduse § 146). Kohtukorraldus ja kohtuteenistuse õiguslikud alused on sätestatud kohtute seaduses. Siinkohal viitame artiklile 6, kus kohtukorraldusest on täpsemalt juttu. Artiklis 6 ja 2 on lähemalt käsitletud ka õiguskantsleri pädevust ja tegevust.

(b) õigus isiklikule julgeolekule ja riigi kaitsele vägivalla või kehavigastuste eest, mida võivad põhjustada nii ametiisikud kui ka mis tahes üksikisikud, rühmad või asutused;

62. Komitee lõppmärkuste punktis 13 avaldas komitee muret, et vene keelt kõnelevatesse vähemustesse kuuluvad isikud on süüdi mõistetud kinnipeetavate seas esindatud ebaproportsionaalselt suurel hulgal ning soovitas korraldada uuring, leidmaks sellele olukorrale lahendusi.

63. Eesti vanglates ei peeta kinnipeetavate üle arvestust nende poolt räägitava keele alusel. Samas on võimalik eristada kinnipeetavate kodakondsust. Kodakondsuse järgi uuriti vanglapopulatsiooni 2007. aasta lõpus ning leiti, et välisriikide kodanike esindatus kinnipeetavate hulgas on väiksem kui rahvastikus tervikuna, üleesindatud olid vaid määratlemata kodakondsusega isikud. Võrreldes 1990. aastatega on Eesti kodanike osakaal vanglates tõusnud. Osaliselt on määratlemata kodakondsusega isikute üleesindatus kinnipeetavate hulgas tingitud suurest raskete kuritegude arvust 1990. aastatel. Tõllal pika karistuse saanud isikud on siiani vanglas. Võrreldes 1990. aastatega on määratlemata kodakondsusega isikute arv Eesti rahvastikus aga mitmekordselt vähenenud (nad on saanud Eesti või mõne muu riigi kodakondsuse), kuid arvestades, et kinnipeetavatel on kodakondsuse saamisega seotud toimingute tegemine raskendatud, siis kajastab praegune vanglapopulatsioon teatud määral 1990. aastate rahvastiku jaotust. Praegu on iga-aastaselt kuritegudes kahtlustatavate ja süüdimõistetute jaotus kodakondsuse järgi tunduvalt sarnasem rahvastiku jaotusele kui jaotusele kinnipeetavate hulgas.

64. Tuleb märkida ka, et kodakondsuse seaduse § 21 lõike 1 punkti 4 kohaselt ei anta kodakondsust isikule, kes on toime pannud kuriteo, mille eest talle on mõistetud vabadusekaotus kestusega üle ühe aasta ja kelle karistus ei ole kustunud või keda on kriminaalkorras korduvalt karistatud tahtlike kuritegude eest. Samuti on kodakondsuse andmisest keeldumise aluseks sama lõike punkti 2 järgi põhiseadusliku korra või seaduste mittetäitmine.

65. Õigusemõistmisevastaste süütegude peatükis sätestatakse prokuröri vastutus ebaseadusliku süüdistuse esitamise eest (KarS § 310), kohtuniku ja kohtunikuabi vastutus teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemise eest (vastavalt KarS § 311 ja § 311¹) ning kohtuvälise menetleja ametniku või töötaja vastutus teadvalt ebaseadusliku otsuse tegemise eest vääртеomenetluses (KarS § 311²). Reguleeritud on ka kohtuvälise menetleja ametniku või töötaja

vastutus väärteomenetluse teadvalt ebaseadusliku lõpetamise eest, prokuröri või uurimisasutuse ametniku vastutus kriminaalmenetluse teadvalt ebaseadusliku lõpetamise või prokuröri uurimisasutusele teadvalt ebaseaduslikult kriminaalmenetluse lõpetamise loa andmise eest (KarS § 311³).

66. Kriminaalmenetlust reguleeritakse kriminaalmenetluse seadustikuga.

(c) poliitilised õigused, sealhulgas õigus osaleda valimistel;

67. Põhiseaduse kohaselt teostab kõrgeimat riigivõimu rahvas Riigikogu valimiste ning rahvahääletuse teel. Riigikogu valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti kodanikud. Kohalike omavalitsuste volikogude valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti ja Euroopa Liidu kodanikud. Samuti on kohalike omavalitsuste volikogude valimistel hääletamisõigus välismaalasel, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel ning on elanud asjakohases vallas või linnas vähemalt viis aastat. Valijad peavad seaduse kohaselt olema kantud Eesti rahvastikuregistrisse.

68. Kuna kõigile alaliselt Eestis elavatele isikutele, olenemata eesti keele oskusest, on tagatud õigus osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel, on neil seeläbi tagatud võimalus mõjutada kohalikul tasandil ühiskondlikke otsuseid ja osaleda poliitilises elus. Tuleb märkida, et Eesti on üks neist riikidest maailmas, kus mittekodanikud võivad osaleda kohalike omavalitsuste volikogude valimistel.

69. Kodakondsus on isiku ja riigi tihe side, mis väljendub vastastikes õigustes ja kohustustes. Isikutel, kes peavad oma sidet Eestiga oluliseks, on võimalik saada kodakondsus naturalisatsiooni korras ning seejärel ka Riigikogu valimiste kaudu riigielus kaasa rääkida. Naturalisatsiooni korras on võimalik Eesti kodakondsus saada isikutel, kes vastavad kodakondsuse seaduse §-s 6 sätestatud tingimustele ning kelle suhtes ei ole tuvastatud sama seaduse §-s 21 sätestatud kodakondsuse andmisest keeldumise aluseks olevaid asjaolusid.

70. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt on vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikel valla- või linnaelanikel, kuid mitte vähem kui viiel hääleõiguslikul valla- või linnaelanikul õigus teha kohaliku elu küsimustes valla- või linnavolikogu või -valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks algatusi, mis võetakse arutusele hiljemalt kolme kuu jooksul.

71. 1. märtsil 2007 jõustus keeleseaduse muudatus (§ 23), mis lubab avalikel siltidel, viitadel, kuulutustel, teadaannetel ja reklaamis lisada eestikeelsele tekstile tõlke võõrkeelde või eesti keele piirkondliku erikuju.

72. Seadusmuudatusega lahendati ära tõlgendamise mure, nagu oleks rahvusvähemuse keeles valimisreklaami postitamine keelatud. Seaduse muudatusega laiendati võimalust, et lisaks valimisreklaamile võib kogu avalik teave olla muus kui eesti keeles.

73. Komitee on korduvalt avaldanud muret, et üksnes kodanikel on võimalik kuuluda erakondadesse. Viitame siinjuures põhiseaduse §-le 48, milles tõepoolest nähakse ette, et

erakondadesse võivad kuuluda üksnes kodanikud. Tegemist on rahvahääletusel heakskiidetud põhiseaduses sätestatud normiga.

(d) teised kodanikuõigused, sealhulgas:

(i) õigus riigi piires vabalt liikuda ja elukohta valida;

74. Täienduseks eelmises aruandes esitatud informatsioonile (punktid 82 ja 83) lisame järgmist.

1. augustil 2006 jõustus uus Euroopa Liidu kodaniku seadus, millega viidi Eesti Vabariigi õiguskord kooskõlla Euroopa Liidus kehtivate põhimõtetega, mis aitavad Euroopa Liidu kodanikel ja nende perekonnaliikmetel kasutada neile asutamiselepinguga antud õigust Euroopa Liidu territooriumil vabalt liikuda.

75. 1. juunil 2006 jõustus välismaalaste seaduse muudatus, millega ühtlustati kolmanda riigi kodanikust pikaajalise elaniku ja Euroopa Liidu liikmesriigi kodaniku õiguslik staatus ning sotsiaalsed garantiid. Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavatele kolmandate riikide kodanikele on liikmesriigis tagatud liikmesriigi kodanikega võimalikult sarnased elu- ja tööttingimused.

76. 1. detsembril 2007 jõustus välismaalaste seaduse muudatus, millega soodustatakse õpilaste ning teadlaste rännet kolmandatest riikidest ning tagatakse liikmesriikidega ühetaolised elamisloa taotlemise nõuded. Samuti arvati seadusemuudatusega sisserände piirarvu alt välja need välismaalased, kellele antakse elamisluba õppimiseks, ning need välismaalased, kes saavad elamisloa töötamiseks teadusliku tegevuse eesmärgil.

77. Kui seni oli aastane sisserände piirarv 0,05% Eesti alalisest elanikkonnast, siis välismaalaste seaduse 14. juuni 2008 muudatusega tõsteti piirarvu 0,1%-ni Eesti alalisest elanikkonnast.

78. Endiselt on isikuid, kellel on õigus asuda Eestisse väljaspool sisserände piirarvu või kelle suhtes sisserände piirarv ei kehti. Näiteks ei arvata sisserände piirarvu sisse Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase abikaasat ega Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase alaealist ja täisealist last, vanemat ja vanavanemat ning eestkostetavat.

79. Lisaks lihtsustati välismaalaste Eestis töötamise ja elamisega seotud regulatsiooni ja täpsustati menetluse korda selliselt, et tööandjal oleks võimalik reageerida operatiivselt ja vähese ajakuluga tööjõuvajaduste muutustele.

80. 1. veebruaril 2007 jõustusid välismaalaste seaduse muudatused, millega võeti Eesti õiguskorda üle Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv tähtajalise elamisloa andmise kohta kaaluka avaliku huvi korral kannatanule või tunnistajale inimkaubandusega seotud kuriteos.

81. Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga on muutunud pagulastega seonduv õiguslik regulatsioon. Pagulaste seadus on asendunud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega, mis jõustus 1. juulil 2006. aastal. Uue seaduse väljatöötamise tingis vajadus harmoneerida Euroopa Liidu Nõukogu direktiivid ning sätestada välismaalase ajutist kaitset puudutav regulatsioon.

82. Seoses välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse jõustumisega võttis Eesti üle järgmised Euroopa Liidu direktiivid:

nõukogu direktiiv 2001/55/EÜ, 20. juuli 2001, miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel (ajutise kaitse direktiiv)¹;

nõukogu direktiiv 2003/9/EÜ, 27. jaanuar 2003, millega sätestatakse varjupaigataotlejate vastuvõtu miinimumnõuded (vastuvõtutingimuste direktiiv)²;

nõukogu direktiiv 2003/86/EÜ, 22. september 2003, perekonna taasühinemise õiguse kohta (pagulastega seotud sätted)³;

nõukogu direktiiv 2004/83/EÜ, 29. aprill 2004, miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (kvalifikatsioonidirektiiv)⁴;

nõukogu direktiiv 2005/85/EÜ, 1. detsember 2005, liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta (menetlusdirektiiv)⁵.

83. Varjupaika, see tähendab pagulase staatust on õigus saada välismaalasel, kellel on põhjendatud kartus, et teda võidakse kodakondsusjärgses riigis või alalisel asukohamaal kiusata taga rassi, usu, rahvuse, ühiskondlikku rühmitusse kuulumise või poliitilise meelsuse pärast. Välismaalasel on õigus saada täiendavat kaitset juhul, kui tema Eestist tagasi- või väljasaatmine võib kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 3 või ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni artiklis 3 nimetatud tagajärje või surmanuhtluse kohaldamise tema kodakondsusriigis või alalisel asukohamaal. Pagulase või täiendava kaitse saanud välismaalase perekonnaliikme varjupaigataotluse alusel võib anda samaliigilise kaitse ja sama kehtivusajaga elamisloa ka kaitse saaja abikaasale või alaealisele lapsele, kui perekond oli olemas kaitse saaja päritoluriigis, taotleja viibib Eestis ning ei esine kaitse andmist välistavaid asjaolusid.

84. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse jõustumisega reguleeriti Eestis välismaalasele ajutise kaitse andmine. Seni kehtinud pagulaste seadus hõlmas ainult välismaalasele pagulasstaatuse ning täiendava kaitse andmise, kuid ajutise kaitse andmine oli enne seaduse jõustumist reguleerimata. Samuti reguleeriti täiendavalt taotluste esitamise korda. Kui pagulaste seadus nägi ette ühe taotluse vormi, mille täitis taotlust vastuvõttev ametnik esmase intervjuu vormis, siis välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse kohaselt on taotlusi kolm: varjupaigataotlus, ajutise kaitse taotlus ja rahvusvahelise kaitse pikendamise taotlus. Taotluse täidab taotleja ise. Taotlusvormid on kehtestatud eesti/inglise, eesti/vene ja eesti/prantsuse keeltes. Selline lahendus aitab kaasa varjupaigamenetluse tõhususele.

¹ EÜT L 212, 7.8.2001, lk 12

² ELT L 31, 6.2.2003, lk 18

³ ELT L 251, 3.10.2003, lk 12

⁴ ELT L 304, 30.9.2004, lk 12

⁵ ELT L 326, 13.12.2005, lk 13

85. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega kehtestati menetlustähtajad. Pagulaste seadus menetlustähtaegu ette ei näinud. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse kohaselt tuleb varjupaigataotluse suhtes otsus vastu võtta hiljemalt 6 kuu jooksul. Juhul kui sellise tähtaja jooksul ei ole võimalik otsust teha, tuleb taotlejat teavitada viivitusest ning eeldatavast otsuse tegemise tähtajast. Ajutise kaitse alusel taotletava elamisloa läbivaatamise tähtaeg on 2 kuud ning rahvusvahelise kaitse pikendamise taotluse läbivaatamise tähtaeg on 3 kuud.

86. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse jõustumisega täpsustati rahvusvahelise kaitse alusel välja antavate elamislubade kehtivusajad. Pagulasele antakse elamisluba kehtivusajaga kolm aastat varasema kuni kahe aasta asemel. Täiendava kaitse saajale antakse elamisluba üheks aastaks ning ajutise kaitse saajale ajutise kaitse kehtivuse ajaks, kuid mitte kauemaks kui kolmeks aastaks. Elamislubasid pikendatakse samuti vastavalt kolmeks või üheks aastaks, ajutise kaitse puhul kuue kuu kaupa.

87. Varjupaigataotlejatel on teatud tingimustel võimalik juurdepääs tööjõuturule. Varem oli rahvusvahelise kaitse saanud välismaalasel võimalik tööjõuturule pääseda ainult elamisloa saamise järel. Nüüd võimaldatakse juurdepääs töturule nendele varjupaigataotlejatele, kelle taotluse suhtes Kodakondsus- ja Migratsiooniamet ei ole ühe aasta jooksul arvates varjupaigataotluse esitamisest varjupaigataotlejast olenematutel põhjustel otsust teinud. Tööloa annab Kodakondsus- ja Migratsiooniamet. Luba kehtib varjupaigamenetluse lõpuni, sealhulgas kohtumenetluse ajal.

88. Eestile on aastatel 1997-2008 esitanud varjupaigataotluse 140 välismaalast 28 riigist. Kokku on esitatud 148 taotlust, neist 8 on kordvtaotlused. 2008. ja 2007. aastal esitati 14 taotlust, 2006. aastal 7 taotlust ja 2005. aastal 11 taotlust. 2008. aasta lõpu seisuga on varjupaiga saanud 10 isikut ja täiendava ehk subsidiaarse kaitse 12 isikut.

89. Kõik Eesti piirivalvepunktid on võimelised vastu võtma varjupaigataotlusi ning tegema seaduses ette nähtud esmaseid menetlustoiminguid. Taseme säilitamiseks viiakse regulaarselt läbi koolitusi, kus pööratakse tähelepanu nii riigisisestele õigusaktidele kui ka konventsioonidele, Euroopa Liidu direktiividele ja muudele rahvusvahelistele õigusaktidele.

90. Eesti valitsusasutused teevad aktiivset koostööd mitme rahvusvahelise organisatsiooniga. Võetakse osa Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu töörühmade tööst ning tehakse tihedat koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga. Loodud on koostöösuhted paljude liikmesriikide asutustega, kelle pädevuses on migratsiooni- ja varjupaigapoliitika küsimused. Samuti osaletakse rahvusvahelistes ja regionaalsetes koostööorganisatsioonides.

91. 2006. aastal valmis Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) juhitud Euroopa Pagulasfondi kaasrahastatud projekti „Miinimumnõuded varjupaigataotlejate vastuvõtmiseks, kaitseks ja kvalifikatsiooniks Eestis – MINAS“ raames piirivalveametnikele varjupaigamenetlust käsitlev õppematerjal. Sama projekti raames (aastatel 2006 ja 2007) koolitati piirivalveametnikke, Tööturuameti ning Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ametnikke;

toimused mitmed õppereisid välisriikidesse; koostati, tõlgiti kaheksasse võõrkeelde ja trükiti infomaterjalid varjupaigataotlejatele; avaldati uus keeleliselt redigeeritud UNHCRi käsiraamat.

92. Eestil on olnud alates 2004. aastast võimalus kasutada Euroopa Pagulasfondi vahendeid. Nende vahendite toel on ellu viidud mitmeid projekte, mis on olnud seotud varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste ja varjupaigamenetluse efektiivsuse parandamisega, rahvusvahelise kaitse saanute integreerimisega ning ka sihtrühma kuuluvate välismaalaste vabatahtliku tagasipöördumisega kodumaale.

(ii) õigus lahkuda mis tahes maalt, kaasa arvatud kodumaa, ja õigus kodumaale tagasi pöörduda:

93. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud üleelmise aruande artiklis 5.

94. Põhiseaduse kohaselt on igal inimesel õigus lahkuda Eestist. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata kohtu- ning kohtueelse menetluse tagamiseks ja kohtuotsuse täitmiseks (§ 35). Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast (§ 36).

95. Ühtki Eesti kodanikku ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning asjakohases lepingus ja seaduses sätestatud korras. Väljaandmise otsustab Vabariigi Valitsus. Igal väljaantaval on õigus vaidlustada väljaandmine Eesti kohtus. Igal eestlasel on õigus asuda Eestisse (§ 36).

(iii) õigus kodakondsusele

96. Komitee soovitas oma lõppmärkustes (punkt 15) teha edasisi pingutusi, et täiustada ja lihtsustada juurdepääsu naturalisatsioonile. Samuti soovitas komitee, et Eesti kaaluks kõigile kodakondsuse taotlejatele hea kvaliteediga ja tasuta keelekursuste võimaldamist ning suurendaks oluliselt teadlikkust naturalisatsiooni ja selle eeliste kohta.

97. Kodakondsuse seadust on küll aruandlusperioodi kestel muudetud, kuid muutmata on jäänud kodakondsuse saamise põhialused. Täiendame eelmistes aruannetes esitatud informatsiooni järgmiselt.

98. 8. juulil 2006 jõustus kodakondsuse seaduse muudatus, mille eesmärgiks oli ühtlustada mõistete süsteem ning viia kodakondsuse seadus kooskõlla välismaalaste seaduses tehtud muudatustega ja 1. augustil 2006 jõustunud uue Euroopa Liidu kodaniku seadusega. Samuti täiendati kodakondsuse seadust sättega, millega nähti ette kaalutusõiguse teostamise õigus Vabariigi Valitsusele Eesti kodakondsuse andmisel ja taastamisel isikutele, keda on korduvalt karistatud tahtlike kuritegude toimepanemise eest ja kelle karistus on kustunud. Eesmärgiks on vältida kaalutusõiguse puudumise tõttu isikule Eesti kodakondsuse andmisest keeldumisel ebaproportsionaalseid otsuseid. Vabariigi Valitsuse poolt kaalutusõiguse teostamine annab võimaluse hinnata kuriteo ohtlikkust ja kriminaalseadusega kaitstavat väärtust.

99. Eestis on ette võetud mitmeid samme, et tõsta huvi ja motivatsiooni Eesti kodakondsuse taotlemiseks. Peamiseks põhjuseks, miks inimesed ei ole veel kodakondsust taotlenud, on

motivatsioonipuudus. Motivatsioonipuuduse tekkimisele on kaasa aidanud näiteks asjaolu, et Euroopa Liidu pikaajalise elanikuna on määratlemata kodakondsusega isikutele garanteeritud liikumisvabadus riikides, kes on ühinenud ühispiiridel kontrolli kaotamise Schengeni lepingutega, ning õigus elada ja töötada teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Alates 2008. aasta juunist on määratlemata kodakondsusega isikutel õigus siseneda viisavabalt Venemaa Föderatsiooni.

100. 28. veebruari 2009 seisuga elas Eestis 109 728 määratlemata kodakondsusega isikut. Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud.

101. Alaealistele lastele Eesti kodakondsuse saamine on lihtne. Määratlemata kodakondsusega lapsevanemad peavad vaid avaldama soovi saada oma lapsele Eesti kodakondsus. Kuigi kodakondsuse seadusest tulenevalt on alla 15-aastasele alaealisele Eesti kodakondsust võimalik taotleda lihtsustatud korras, ei tea kõik lapsevanemad oma õigusi ja võimalusi. Seetõttu alustati 2007. aastal aktiivset selgituskampaaniat, mille eesmärk on vähendada määratlemata kodakondsusega laste arvu. Selgituskampaania sihtrühmaks on võetud määratlemata kodakondsusega alaealised nende ning nende vanemad. Praegu kavandatakse teavitustöö veelgi tõhusamaks muutmist ning otsitakse võimalusi seada sisse määratlemata kodakondsusega isikute personaalne nõustamine.

102. Alates 2008. aasta veebruarist teavitatakse määratlemata kodakondsusega laste vanemaid lapse sünni registreerimisel, et nad võivad taotleda oma lapsele lihtsustatud korras Eesti kodakondsust. Lapsevanematele antakse Eesti kodakondsuse taotlemist tutvustav infovoldik ning palutakse täita teavitusleht selle kohta, et talle on tutvustatud võimalust taotleda oma lapsele Eesti kodakondsust, ning kas ta on nõus, et Kodakondsus- ja Migratsiooniamet võtab temaga ühendust ja nõustab teda üksikasjalikumalt ja personaalselt. Nõustamise käigus selgitatakse ka vanematele, millised on nende võimalused endale Eesti kodakondsuse taotlemiseks.

103. 2008. aasta oktoobris käivitati infotunnid koolides, kus õpib määratlemata kodakondsusega lapsi. Infotundides jagatakse Eesti kodakondsuse eeliseid tutvustavaid büllettäne ning selgitatakse eri vanuserühmadele Eesti kodakondsuse saamise võimalusi. Planeeritud on sellist informatsiooni jagada 61 koolis.

104. Kõigist kodakondsuse taotlejatest moodustavad alla 15-aastased 40% ja kodakondsuse andmisest keeldumise juhtumeid nende puhul praktiliselt ei esine. Vaid üksikutel juhtudel on tulnud taotluse menetlus lõpetada põhjusel, et last ei vabastata tema senisest kodakondsusest.

105. Eestis on vähenenud pidevalt määratlemata kodakondsusega alla 15-aastaste laste hulk. Kui 2005. aastal oli selliseid lapsi 6451, siis 11. märtsi 2009 seisuga elab Eestis 2775 alla 15-aastast määratlemata kodakondsusega last.

106. 2008. aastal käivitati kodakondsustunnistuste kätteandmise pidulike tseremooniate traditsioon, mille eesmärgiks on kodaniku-uhkuse ja kodanikuks olemisega kaasnevate õiguste ja kohustuste parem teadvustamine. 2008. aastal viidi läbi 10 pidulikku kodakondsustunnistuste kätteandmise tseremooniat, kus kodakondsustunnistus anti kätte ligikaudu 600 Eesti kodanikule.

107. 2009. aastal käivitatakse projekt „Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti ning Rahvastikuregistri vahelise andmevahetuse arendamine“, mille eesmärk on saada andmed kõigi Eestis sündinud laste ja nende vanemate kohta ning saadud andmete alusel hakatakse vastsündinud laste vanemaid teavitama vajadusest seadustada oma laste Eestis elamine. Projekti kaudu on kavas selgitada lapsevanematele, et neil on võimalus taotleda oma lapsele Eesti kodakondsust lapse esimese eluaasta jooksul ilma, et nad peaksid eelnevalt taotlema lapsele elamisluba või elamisõigust.

108. 25. septembril 2008 kinnitas Vabariigi Valitsus oma määrusega nr 143 „Kodakondsuse taotleja Eesti Vabariigi põhiseaduse ja „Kodakondsuse seaduse“ tundmise eksami läbiviimise korra“, mis jõustus 1. märtsil 2009.

109. Uue eksamimudeliga soovitakse muuta eksam ning selle ettevalmistamine sisulisemaks ja praktilisemaks. See tähendab, et tähelepanu pööratakse eelkõige põhiseaduse rakendamisele igapäevaelus ning seaduse mõtte ja põhimõtete tundmisele. Eksamiküsimused muudetakse sisukamateks, kuid samal ajal kergemini mõistetavateks, et nad oleksid sõnastatud arusaadavalt ka piiratud keeleoskusega isikutele. Uue võimalusena antakse eksaminandile võimalus esitada vaie oma eksamitulemuse kohta. Uus määrus annab ka võimaluse eksameid läbi viia vajadusest tulenevalt, määrates üksnes minimaalse eksamite arvu aastas (12 eksamit). Eelneva redaktsiooni kohaselt võis eksameid korraldada ühe korra kuus, kuid vajadus nende järele oli märkimisväärselt suurem. Samuti muudeti määrusega sätteid, mis käsitlevad eksami sooritamist gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse riigieksami ning põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksami osana. Varem kehtinud redaktsiooni kohaselt sekkuti sellega jõuliselt ühiskonnaõpetuse eksami sisusse. Nüüd on eeliseks see, et Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami tulemus ei mõjuta riigieksami või põhikooli lõpueksami tulemust, innustades valima ühitatud eksamit.

110. Alates 2009. aastast on kõigil, kes keeleeksami sooritavad, õigus saada keeleõppele kulutatud raha tagasi Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kaudu Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. Sügisest 2009 algavad tasuta kursused mitte-kodanikele. Kursusel osalemise eelduseks ei ole kodakondsuse taotlemine. Neid kursuseid rahastab Euroopa Integratsioonifond (EIF).

111. 10. aprilli 2008 korraldusega nr 172 kiitis Vabariigi Valitsus heaks „Eesti lõimumiskava 2008-2013“ ja selle rakendusplaani 2008-2010. Lõimumiskava on riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“ jätk. Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku ühtekuuluvustunnet Eesti ühiskonnaga ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igäüks ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Alates 2007. aasta aprillist vastutab lõimumisküsimuste ning valdkondliku arengukava koostamise eest peaministri 12. aprilli 2007 korralduse nr 60 järgi rahvastikuminister.

112. Lõimumiskava üheks eesmärgiks on saavutada 2013. aastaks olukord, kus määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud. Lõimumiskava kohta üldiselt vt artikli 2 punkte 36-40.

- (iv) õigus abielluda ja abikaasat valida;
- (v) õigus omada nii isiklikku kui ka ühist vara;
- (vi) pärimisõigus;
- (viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi;

113. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud viienda aruande artiklis 5.

Toome välja mõningad asjakohased muudatused.

114. Muudetud on relvaseadust. Eesti kodanikule sõltuvalt vanusest on lubatud soetada, omada ja vallata kõiki tsiviilkäibes lubatud relvi, välja arvatud kumminui, kõikidel relvaseaduses nimetatud otstarvetel.

115. Välismaalane, kellel on Eesti elamisluba või kes elab Eestis elamisõiguse alusel, võib soetada, omada ja vallata Eesti kodanikele lubatud relvi, kui tal on teise riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relva kohta antud relvaluba ja selle alusel ettenähtud alustel ja korras Eestis väljastatud relvaluba.

116. Välismaalane, kellel on Eesti elamisluba või kes elab Eestis elamisõiguse alusel ja kellel ei ole teise riigi pädeva asutuse väljastatud relvaluba, võib soetada, omada ja vallata Eesti kodanikele lubatud relvi, kui talle on ettenähtud alustel ja korras antud Eestis relvaluba.

117. Kinnisasja on õigus omandada igal isikul, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Kinnisasja omandamise kitsendamise seadus sätestab avalikust huvist tulenevad kinnisasja omandamise piirangud. Avalikuks huviks on eelkõige põllumajandus- või metsamaa kõlvikut sisaldavate maatulundusmaa sihtotstarbega kinnisasjade sihtotstarbelise majandamise edendamine, mille puhul on ette nähtud teatud nõuded, millele välismaalane peab vastama.

118. Kui isik ei vasta neile nõuetele, on tal võimalik omandada maatulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja, mille kõlvikulises koosseisus on põllumajandus- või metsamaad 10 hektarit või rohkem, maavanema loal.

119. Seadus sätestab lisapiirangud kinnisasjade omandamisel piiriäärsetes valdades ja väikesaartel. Kitsendus puudutab kõiki isikuid, kes ei ole Eesti kodanikud. Samas võib Vabariigi Valitsus riigile olulistel põhjustel anda loa kinnisasja omandamiseks piiriäärsetes valdades ja väikesaartel ka teistele isikutele.

120. Alates 1. jaanuarist 2009 kehtiva pärimisseaduse § 27 kohaselt võib vähemalt 15-aastane alaealine teha notariaalselt tõestatud testamendi ilma oma seadusliku esindaja nõusolekuta.

121. Veendumusvabaduse valdkonnas ei ole tehtud põhimõttelisi muudatusi. 1. novembril 2008 jõustus uus reklaamiseadus. Uue seaduse kohaselt ei tohi reklaam sisaldada halvustamist ega diskrimineerimist rahvuse, rassi, vanuse, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitilise ega muu veendumuse tõttu, samuti varalise, sotsiaalse seisundi ega muude asjaolude tõttu.

122. Pärast eelmise aruande esitamist on avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid Eesti Televisioon ja Eesti Raadio ühendatud. Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio õigusjärglane on Eesti Rahvusringhääling.

123. 1. juunil 2007 jõustus rahvusringhäälingu seadus. Seaduse kohaselt peavad programmid ja meediateenused vastama Rahvusringhäälingu eesmärkidele ning teenima avalikku huvi. Programmid peavad olema mitmekülgsed ja ühiskonnaelu teemade käsitus neis peab olema tasakaalustatud. Programmid ja meediateenused peavad kaasa aitama ühiskonnaliikmete ja -rühmade omavahelisele kommunikatsioonile ja ühiskonna sotsiaalsele sidususele ning kajastama eri arvamusi ja tõekspidamisi.

124. Rahvusringhäälingu tegevuse vastavust ajakirjanduse kutse-eetikale ja tavadele jälgib eetikanõunik. Ta vaatab läbi Rahvusringhäälingu saate või programmi sisu kohta esitatud vastulauseid ja vaidlustusi ning jälgib programmi tasakaalustatust.

(vii) õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele;

125. Usuvabadus on Eestis tagatud põhiseadusega, samuti kirikute ja koguduste seaduse ja teiste õigusaktidega.

126. Piirangud usutalituste täitmisel on põhiseaduse kohaselt lubatud avaliku korra, tervise ja kõlbluse kaitseks. Südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadusel piiranguid ei ole, kusjuures põhiseaduse § 40 lõige 1 kaitseb nii religioosseid kui ka mittereligioosseid vaateid. Kui isiku vaated ja sisemised veendumused kasvavad üle vaadete väljendamiseks või mõtete realiseerimiseks, võivad kõne alla tulla eelnimetatud piirangud. Mis puudutab isiku põhiseaduse §-s 41 sätestatud õigusi, siis ainus piirang on, et veendumustega ei saa vabandada õigusrikkumist. Samas ei tohi riik kehtestada vastutust pelgalt veendumuste omamise eest. Õigust jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele kaitseb täiendavalt põhiseaduse § 12, mis keelab diskrimineerimise poliitiliste ja muude veendumuste tõttu ning sätestab, et poliitilise vihkamise, vägivalla ja diskrimineerimise õhutamine on karistatav.

127. Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse § 11 kohaselt on lapsel mõtte-, südametunnistuse-, usu- ja sõnavabadus. Lapsel on õigus ja tal peab olema võimalus otsida, saada ja jagada mitmekülgselt humanistlikku informatsiooni, osaleda organisatsioonides ja liikumistes.

128. Haridusseaduse § 4 lõike 4 kohaselt on usuõpetuse õppimine ja õpetamine vabatahtlik.

129. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 3 lõike 4 kohaselt on usuõpetus mittekonfessionaalne. Kool on kohustatud usuõpetust õpetama, kui seda soovivaid õpilasi on kooliastmes vähemalt 15.

130. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt on isikute diskrimineerimine nende usutunnistuse tõttu keelatud töö saamise, füüsilisest isikust ettevõtjaks saamise ja kutsealale pääsemise tingimuste, sealhulgas värbamis- ja valikukriteeriumide kehtestamisel, samuti edutamisel; töö- või teenuste osutamise lepingu sõlmimisel või ametisse nimetamisel või valimisel, töötingimuste kehtestamisel, korralduste andmisel, töötasustamisel, töö- või teenuste osutamisel

lepingu lõpetamisel või ülesütlemisel, ametist vabastamisel; kutseõppes, karjäärinõustamisel, ümber- või täiendusõppe võimaldamisel, praktiliste töökogemuste omandamisel ning töötajate või tööandjate ühingusse, sealhulgas kutseühendusse kuulumisel ning nende organisatsioonide poolt soodustuste andmisel.

131. Kirikute ja koguduste seaduse ülesanne on sätestada põhiseadusega igaihele tagatud usuvabaduse teostamiseks kirikute, koguduste, koguduste liitude, kloostrite ja usuühingute liikmeks astumise kord ning nende tegevuse reguleerimine.

132. Usulised ühendused on kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid (§ 2). Usuühing on füüsiliste või juriidiliste isikute vabatahtlik ühendus, kelle põhitegevus on usutunnistusekohane või oikumeeniline moraal-, eetika-, haridus-, kultuuri-, diakoonia-, sotsiaalse rehabilitatsiooni alane tegevus väljaspool kirikule või kogudusele iseloomulikke usuliste talituste vorme ning kes ei pea olema seotud konkreetse kiriku, koguduste liidu või kogudusega (§ 4 lg 1).

133. Kirikute ja koguduste seaduse § 8 sätestab üksikisiku õigused: igal isikul on õigus vabalt valida, tunnistada ja kuulutada oma usulisi veendumusi, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist, kõlblust ega teiste inimeste õigusi ja vabadusi. Keegi ei ole kohustatud andma andmeid oma usutunnistuse või kogudusse kuulumise kohta (välja arvatud kriminaalmenetluse käigus kahtlustatav, süüdistatav, kohtualune ja kannatanu). Igal isikul on õigus lahkuda kogudusest, teatades enne oma otsusest koguduse juhatusele. Igal isikul on õigus lahkuda kloostrist, teatades enne oma otsusest kloostriülemale. Piiratud teovõimega isiku usutunnistust või kuulumist kogudusse ei ole tema eestkostjal õigus muuta. Iga isikule on tagatud õigus saada maetud vastavalt oma usutunnistusele. Sugulaste, eestkostjate või hooldajate puudumisel viib usutunnistusekohase matusetalituse läbi lahkunu kogudus, kui on teada surnu kuuluvus kogudusse.

134. Ravi-, õppe-, hoolekande- ja kinnipidamisasutustes viibijal ning kaitseväelasel on õigus täita usulisi talitusi vastavalt oma usutunnistusele, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist, kõlblust, nendes asutustes kehtestatud korda ega teiste seal viibivate isikute õigusi (§ 9 lg 1). Jumalateenistusi ja usulisi talitusi ravi-, õppe- ja hoolekandetasutustes korraldab usuline ühendus omaniku või asutuse juhi, kinnipidamisasutustes vangla direktori, kaitseväes struktuuriüksuse ülema ning Kaitseliidus maleva pealiku loal (§ 9 lg 2).

135. Iga isik, kes on vähemalt 15-aastane, võib iseseisvalt astuda koguduse liikmeks või lahkuda kogudusest vastavalt põhikirjas ettenähtud korrale. Noorem kui 15-aastane laps võib kuuluda kogudusse oma vanemate või eestkostja loal (§ 10).

136. Eestis tegutseb kirikute ja koguduste seaduse alusel 9 kirikut, 9 koguduste liitu, 70 üksikkogudust ja 7 kloostrit. Usulistel ühendustel ei ole kohustust teatada riigile oma liikmeskonna suurust ega andmeid rahvusliku koosseisu kohta. Järgnevates tabelites toodud arvandmed liikmeskondade kohta on esitatud Siseministeeriumi usuasjade osakonnale asjakohase järelepärimise peale vabatahtlikkuse alusel.

Kirikud

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik*	ca 25 000	61
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*	ca 180 000	164
Eesti Kristlik Nelipühi Kirik*	ca 4500	32
Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik*	300	3
Eesti Karismaatiline Osaduskirik	503	3+3**
Eesti Metodisti Kirik*	1737	24
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik*	ca 170 000	30
Rooma-Katoliku Kirik*	ca 6000	9
Uusapostlik Kirik Eestis	2217	3+15**

Koguduste liidud

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Adventistide Koguduste Eesti Liit*	1711	19
Eesti Bahá'í Koguduste Liit	142	5
Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit*	5974	83
Eesti Evangeeliumi Kristlaste Nelipühilaste Koguduste Liit	ca 1000	3
Eesti Evangeelsete ja Vabakoguduste Liit	ca 1000	6
Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit	4248	4+51**
Eesti Kristlike Vabakoguduste Liit	ca 350	6
Eesti Vanausuliste Koguduste Liit	ca 15 000	10+1**
Eesti Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda		4

Üksikkogudused (kõigilt registrisse kantud kogudustelt ei ole neid andmeid küsitud)

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Armeenia Apostliku Kiriku Eesti Püha Gregoriuse Kogudus*	2030	1+5**
Eesti Budistlik Kogudus "Drikung Kagyu Ratna Shri Keskus"	34	1
Eesti Islami Kogudus	ca 1400	1
Eesti Juudiusu Kogudus	ca 2500	1
Eesti Evangeelne Vennastekogudus	142	1
"Evangeeliumi Kristlased Apostlite Vaimus" Tallinna Kogudus	50	1
Krishna Teadvuse Eesti Kogudus	ca 150	1
Tiibeti Budismi Nyingma Eesti Kogudus	alla 20	1
Ukraina Kreeka-Katoliku Kiriku Tallinna Kogudus	318	1
Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kiriku Eesti Kogudus	803	1

* tähistatud usuliste ühenduste andmed 1. jaanuari 2008 seisuga; ülejäänute puhul 1. jaanuari 2007 seisuga.

** tähistatud koguduste arvandmete puhul väljendab esimene number registrisse kantud ja juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi, teine number väljendab usulise ühenduse soovil registrisse kandmata ja mitte-juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi

Kloostrid

Nimi	Liikmeskond
Dominikaani Vendade Ordu Klooster Tallinnas	3 munka
Halastuse Misjonäride Ordu Klooster Tallinnas	4 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Ahtmes	2 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Narvas	2 nunna
Pühima Neitsi Maarja Pärispatuta Saamise Õdede Kongregatsiooni Klooster Tartus	3 nunna
Pühima Päästja Püha Birgitta Ordu Klooster Pirital	8 nunna
Pühima Jumalaema Uinumise Stavropigiaalne Nunnaklooster Kuremäel*	174 nunna

* tähistatud klooster on õigeusklooster (Moskva ja kogu Venemaa patriarhi kanoonilises alluvuses); ülejäänud kloostrid on rooma-katoliku kloostrid

137. Lisaks artikli 4 juures toodud karistusseadustiku paragrahvidele (§ 151 ja 152) kriminaliseerib seadus ka järgmised usuvabadust piiravad teod:

- usulisse ühendusse kuulumise või usutalituse täitmise takistamise eest, välja arvatud juhul, kui usulisse ühendusse kuulumine või usutalituse täitmine kahjustab kõlblust, teiste inimeste õigusi või tervist või rikub avalikku korda, karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega (KarS § 154);
- usulisse ühendusse või erakonda astuma või selle liikmeks olema sundimise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega (KarS § 155).

138. Pärast eelmise aruande esitamist on muudetud Vabariigi Valitsuse 9. oktoobri 2001 määrust nr 317 "Abielu sõlmimisega seonduvate perekonnaseisuasutuse ülesannete kiriku, koguduse või koguduste liidu vaimulikule üleandmise ning täitmise tingimused ja kord". Alates 2005. aastast võib regionaalminister asjakohase ettevalmistuse saanud vaimulikule anda abielu sõlmimisega seonduvate perekonnaseisuasutuse ülesannete täitmise õiguse. Varem oli selline õigus siseministril. Alates samast ajast kehtestab koolituse läbimise kohta tunnistuse vormi ja atesteerimiskomisjoni koosseisu samuti regionaalminister.

139. Koguduse asukohajärgne perekonnaseisuasutus juhendab vaimulikke abielu sõlmimisega seotud küsimustes. Vaimulik koostab abieluakti ning väljastab abiellujatele abielutunnistuse. Vaimulik edastab abieludokumendid kohe või kolme tööpäeva jooksul abiellujate koguduse asukohajärgsele perekonnaseisuasutusele, kes kontrollib abieluakti koostamise vastavust õigusaktides sätestatud korrale.

140. Perekonnaseaduse kohaselt on vaimulikul õigus keelduda abielu sõlmimisest. Kiriku, koguduse või koguduste liidu vaimulikul, kellel on abielu sõlmimise õigus, on õigus keelduda abielu sõlmimisest, kui abielluja ei vasta kirikus, koguduses või koguduste liidus kehtiva usutunnistuse järgi abielu sõlmimise tingimustele.

Tabel: abielud ja lahutused, 2003–2006

Abielud ja lahutused, 2003–2006

	2003	2004	2005	2006	2007
Abielud	5 699	6 009	6 121	6 954	7 022
Lahutused	3 973	4 158	4 054	3 811	3 809

Abielude üldhulgast sõlmisid vaimulikud 2003. aastal 407 abielu; 2004. aastal 447 abielu, 2005. aastal 440 abielu ning 2006. aastal 499 abielu.

(viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi:

141. Sõnavabadus on Eestis tagatud põhiseaduse §-ga 45 ning õigus saada informatsiooni §-ga 44.

142. 19. veebruari 2008 otsuses (tsiviilasi nr 3-2-1-145-07) on Riigikohus selgitanud, et avaldaja kohustamine lükata ümber või parandada ebaõiged andmed on ajakirjandusvabaduse proportsionaalne riive. Väljendusvabadusele (sõnavabadusele) vastandub isiku isiklik õigus aule ja heale nimele. Seadusest tulenevalt võib ebaõigete andmete avaldamise eest vastutavalt isikult nõuda andmete ümberlükkamist või parandamist avaldaja kulul, sõltumata sellest, kas andmete avaldamine oli õigusvastane, ning olenemata sellest, kas avaldatud väide on au ja head nime teotav. Oluline on, et väide on ebaõige. See on kooskõlas põhiseaduse § 45 lõike 1 teise lausega, mis lubab väljendusvabadust seadusega piirata muu hulgas teiste inimeste õiguste, sealhulgas au ja hea nime kaitseks.

143. Väljendusvabadus ei ole absoluutne vabadus. Piirangud on ette nähtud näiteks erakorralise seisukorra seaduses ja sõjaaja riigikaitse seaduses. Ka vaenu õhutamise keeld (KarS § 151) on väljendusvabaduse piirang.

144. Väljendusvabadus on piiratud ka seoses alaealistega. Karistusseadustiku § 179 sätestab, et nooremale kui neljateistaastasele isikule pornograafilise teose või selle reproduktsiooni üleandmise, näitamise või muul viisil teadvalt kättesaadavaks tegemise või sellise isiku nähes suguühendusse astumise või muul viisil teadvalt tema seksuaalse ahvatlemise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, karistatakse rahalise karistusega. Karistusseadustiku § 180 sätestab, et nooremale kui kaheksateistaastasele isikule vägivalda või julmust propageeriva teose või selle reproduktsiooni üleandmise, näitamise või muul viisil teadvalt kättesaadavaks tegemise või sellise isiku nähes looma põhjuseta tapmise või piinamise või talle muul viisil vägivalda teadva eksponeerimise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, karistatakse rahalise karistusega.

145. Endiselt teostab ajakirjanduse üle järelevalvet Eesti Ajalehtede Liidu poolt loodud Pressinõukogu. Pressinõukogu pakub lugejatele võimaluse leida meediaga vastuollu sattumise korral kohtuväliseid lahendusi. Pressinõukogusse on peale ajakirjanduse esindajate kaasatud isikud meediavälistest sektoritest. Kokku on Pressinõukogus kümme liiget.

146. Pressinõukogu arutab kaebusi, mis laekuvad lugejatelt ajakirjanduses ilmunud materjalide kohta. Võrreldes kohtuga on Pressinõukogu menetlus kiire ja tasuta. Ajalehed kohustuvad avaldama Pressinõukogu tauniva otsuse. Pressinõukogu otsused tuleb avaldada muutmata kujul ilma toimetuse kommentaarideta. Eesti Televisioon ja Eesti Raadio kohustuvad avaldama Pressinõukogu tauniva otsuse eetris. Kõik Pressinõukogu otsused avaldatakse internetis Eesti Ajalehtede Liidu koduleheküljel Pressinõukogu rubriigis.

Statistika 2003–2008 (25.4.2008 seisuga)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kaebused	33	32	45	35	24	17
Telefonipäringud	239	203	206	293	317	
e-posti päringud	9	34	12	24	28	
Otsused	14	33	34	27	21	13
neist						
õigeksmõistvad	6	18	22	16	14	8
taunivad	8	15	12	11	7	5
Eelkokkulepped		1	0	3	0	0
tagasi võetud				1	0	1
Lahendita				3	0	1
tagasilükkamised		4	8	4	3	2
töös						
perioodi		2	5	2	2	4
lõpus						

(ix) õigus rahulike koosolekute ja assotsiatsioonide vabadusele;

147. Avalikke kogunemisi reguleeritakse Eestis avaliku koosoleku seadusega, mille ülesanne on tagada inimeste õigus rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada kooskõlas inimeste põhiõiguste, vabaduste ja kohustustega ning demokraatliku õigusriigi põhimõtetega. Samuti kehtestatakse seadusega avalike koosolekute korraldamise ja läbiviimise piirangud, mis on vajalikud riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

148. Keelatud on korraldada avalikku koosolekut, mis:

- 1) on suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu või kehtiva riigikorra vägivaldsele muutmisele;
- 2) õhutab vägivaldselt rikkuma Eesti Vabariigi territoriaalset terviklikkust;
- 3) õhutab vihkamist, vägivalda või diskrimineerimist rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi tõttu.

149. Avaliku koosoleku korraldaja peab esitama koosoleku korraldamise teate valitsusasutuse või valla- või linnavalitsuse asutuse juhi selleks volitatud ametnikule. Ametnik võtab teate vastu ja annab korraldajale kohe teatise avaliku koosoleku teate registreerimise kohta. Kui avaliku

koosoleku teade ei ole esitatud seaduse nõuete kohaselt või kui samal ajal ja samas kohas või liikumismarsruudil on varem registreeritud muu avaliku koosoleku läbiviimine, on ametnikul õigus jätta teade registreerimata. Selle kohta annab ta korraldajale kohe teatise. Avaliku koosoleku läbiviimine on keelatud, kui avaliku koosoleku teade on jäetud registreerimata.

150. Avaliku koosoleku seaduse § 14² sätestab tagajärjed, kui avaliku koosoleku läbiviimise nõudeid rikutakse. Avaliku koosoleku läbiviimise eest kehtestatud nõudeid eirates või sellise avaliku koosoleku läbiviimise eest, mille teadet ei ole registreeritud või mille läbiviimine on motiveeritud esildisega keelatud, karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.

151. Karistusseadustiku § 265 (keelatud avalik koosolek) kohaselt karistatakse keelatud avaliku koosoleku korraldamise või sellisel koosolekul osalemise üleskutse eest rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(e) õigused majandus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonnas, sealhulgas

(i) õigus tööle ja töö vabale valikule, õiglastele ja soodsatele töötingimustele jne,

152. Õigus tööle on tagatud põhiseadusega, milles sätestatakse, et Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Kui seaduses ei nähta ette teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja määratlemata kodakondsusega isikul. Diskrimineerimise keeld tööga seotud valdkondades on põhjalikumalt reguleeritud Eesti Vabariigi töölepinguseaduses, tööturuteenuste- ja toetuste seaduses, palgaseaduses ja teistes õigusaktides. Nimetatud seadustest on antud ülevaade Eesti viiendas aruandes. 1. jaanuaril 2009 jõustunud võrdse kohtlemise seadus reguleerib samuti võrdselt kohtlemist tööelus.

153. Vastuseks komitee lõppjäreliduse punktile 16, milles komitee soovitas tööturul diskrimineerimist ja igasugust diskrimineerivat praktikat keelavate õigusaktide täielikku rakendamist ja edasiste meetmete võtmist töötuse vähendamiseks, esitame ülevaate üldisest, sealhulgas mitte-eestlaste olukorrast tööturul.

154. 2007. aasta tööhõivemäär vanuserühmas 15-64 oli Eestis 69,1% ning töötuse määr 4,7%. 2008. aasta tööhõivemäär vanuserühmas 15-64 oli 69,5% ning töötuse määr 5,5%. Töötuse määra tõusu võib põhjendada ülemaailmse finantskriisi mõju avaldumisega tööturul, samas on suur hõivatus kõigis rahvusrühmades endiselt positiivne näitaja. Tööealise elanikkonna optimaalset rakendamist raskendab tihti kesine riigikeele oskus. 2005. aastal läbiviidud uuringust ilmnes, et oma toimetulekut eesti keeles hindas heaks või väga heaks 42% mitte-eestlastest. Viimastel aastatel on eesti keele oskus muukeelsete täiskasvanute hulgas püsinud stabiilsena ja noorte hulgas kasvanud. Samas töötuse näitaja on mitte-eestlastel (2007. a 6,9%; 2008. a 8,2%) võrreldes eestlastega suurem. Kuna mitte-eestlaste tööhõive määr on aga eestlastega samal tasemel, on mitte-eestlaste kõrgem registreeritud töötuse määr tingitud pigem nende suuremast valmidusest end töötuna määratleda. Siiski on mitte-eestlaste konkurentsivõime parandamiseks peale tööalase pädevuse suurendamise vaja arendada eesti keele oskust. Lähiaastatel on kavas rakendada nii eesti keele koolitusi, erialaõppega integreeritud eesti keele koolitusi kui ka tööjõuvahetusprogramme.

155. Nagu juba artikli 5 punkti d alapunkti iii juures (punkt 110) nimetatud, on suurendatud eesti keele õppimise võimalusi ning 2009. aasta sügisest alates on keeleõpe kõigile soovijatele tasuta (kuni 400 inimest aastas).

156. Tööturupoliitika väljatöötajaks Eestis on Sotsiaalministeerium. Sotsiaalministeerium on astunud samme, et tööturuteenuste osutamisel pöörataks eriti suurt tähelepanu nendele piirkondadele, kus töötuse määr on suurem, ning nendele sihtrühmadele, kelle puhul töötuse risk on suurem.

157. Tööturupoliitika peamiseks elluviijaks on seni Eestis olnud Tööturuamet, kuid 1. maiks 2009 see asutus likvideeritakse ning selle ülesanded võtab üle avalik-õiguslik Eesti Töötukassa. Kõik teenused ja toetused tagab inimestele ka Töötukassa ning säilib praegune maakondlik teenindusvõrk. Inimeste jaoks muutub olukord selgemaks – kõiki tööturumeetmeid (nii aktiivseid kui ka passiivseid) pakub üks asutus.

158. Tööturuamet korraldab praegu ja Eesti Töötukassa tulevikus vähemusrahvuste konkurentsivõime suurendamiseks tööturul peamiselt koolitusi – nii eesti keele koolitust kui ka erialakoolitusi. Lisaks võivad eesti keelt mitteoskavad töötud kasutada ka kõiki teisi tööturuteenuseid: neil on võimalik osaleda karjäärinõustamisel või tööpraktikal, taotleda toetust ettevõtluse alustamiseks, käia tööharjutusel või avalikul tööol või rakendada tööle tööandjale makstava palgatoetuse abil, samuti pakutakse puudega inimestele nelja spetsiifilist teenust.

159. Võimalike tööturule sisenemise takistuste väljaselgitamiseks koostatakse igale töötule individuaalne tööotsimiskava, selle koostamise käigus analüüsitakse ka töötule keeleoskust ning kui eriala või töösoovi tõttu on töötule tööle rakendumiseks vajalik eesti keele oskus, siis suunatakse töötule eesti keele koolitusele. Paljusid erialakoolitusi tellitakse ka venekeelse õppena.

160. Alates 2008. aasta jaanuarist rakendab Tööturuamet programmi "Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007-2009", milles on tulenevalt eesti keele mitteoskajate suurest osakaalust töötute seas eraldi eesti keele õppe alamprogramm. Koos Euroopa Sotsiaalfondi finantsvahenditega on programmi raames keeleõppeks ette nähtud kokku üle 25 miljoni krooni. Alates 2010. aastast jätkab parendatud tegevustega uue programmi rakendamist Eesti Töötukassa.

161. Samas ei ole eesti keele mitteoskamine tööturul oluliselt konkurentsivõimet vähendavaks asjaoluks kõikjal Eestis. Näiteks Ida-Virumaal, kus kohati on venekeelse elanikkonna protsent üle 90, ei ole eesti keele oskus tööturul kandideerimisel määravaks. Kindlasti on eesti keele oskus oluline mujal Eestis ja eriti teenindussektoris. Kuna noorem põlvkond eestlasi ei valda enam nii hästi vene keelt, kuid teenindussektoris on oluline osata mõlemat keelt, siis on vene rahvusest eesti keelt oskavad inimesed tööturul osaliselt ka eelistatud.

162. Alates 26. juunist 2008 kehtib määrus "Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded", mis täpsustab keeleoskuse tasemed eri ametialadel. Enne määruse jõustumist väljastatud keeleoskuse tunnistused jäävad kehtima. Enne 1. juulit 1999. a väljastatud keeleoskuse tunnistused jäävad kehtima, kuni isik töötab edasi samal töö- või ametikohal. Kui töö- või ametikohale kehtestati kõrgem keeleoskuse nõue, on ette nähtud

üleminekuperiood kuni 1. juulini 2010. Järelevalvet keeleoskuse üle teostab Keeleinspeksioon. Tööturuamet arvestab töövahenduse pakkumisel määruse tingimusi, kuid otsuse kandidaatide valikul teeb siiski tööandja. Võimaluse korral suunatakse vabadele töökohtadele, mis nõuavad kindlat eesti keele oskuse taset, ka pisut madalama keeleoskuse tasemega kandidaate, kuna tööl olles on neil võimalik oma keeleoskust parandada.

163. Eesti lõimumiskava 2008-2013 seab eesmärgiks jõuda aastaks 2013 olukorda, kus eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud ning eri rahvusest töötajate tööhõive ja sissetulekute erinevused on vähenenud.

164. Eesti tööturul võib endiselt täheldada selget soolist jagunemist. Naised on ülekaalus näiteks sotsiaal- ja tervishoiu ning hariduse valdkonnas. Mehed domineerivad omakorda sellistel aladel nagu ehitus, energeetika ja veondus. Mehi on naistest märgatavalt rohkem juhtivate ametikohtade töötajate hulgas, nagu seadusandjad, kõrgemad ametnikud ja juhid, kuid samas ka oskus- ja käsitöölise ning seadme- ja masinaoperaatorite hulgas. Naised see-eest on ülekaalus teenindus- ja müügitöötajate, ametnike ning tippspetsialistide seas. Tööturu sooline jaotus avaldab omakorda mõju naiste ja meeste palkade erinevusele, näiteks erines keskmine brutotunnipalk 2007. aastal 30,3%.

165. Vaadates eraldi eestlaste ning mitte-eestlaste tööhõive määra, võib välja tuua, et 15-74 aastaste vanuserühmas oli tööhõive määr 2007. aastal kõige kõrgem mitte-eestlastest meeste seas (68,5%), veidi madalam eestlastest meeste seas (67%), neist omakorda madalam eestlastest naiste seas (59,8%) ning kõige madalam mitte-eestlastest naiste seas (55,7%).

166. 2008. aastal tõusis tööhõive eestlastest meeste ja mitte-eestlastest naiste seas, langes aga eestlastest naiste ja mitte-eestlastest meeste seas. Kui võtta aluseks vanuserühm 15-74, siis olid tööhõive määrad 2008. aastal järgmised: mehed – eestlased – 68,3%; mitte-eestlased – 66,9%; naised – eestlased – 59,3% ja mitte-eestlased – 57,3%.

167. Vähendamaks soolist ebavõrdsust tööelus viidi Euroopa Liidu üleminekutoetuse (Transition Facility 2006) programmi raames 2007-2008 ellu Eesti-Prantsuse mestiprojekt „Meeste ja naiste võrdõiguslikkus – tõhusate ja jätkusuutlike ettevõtete põhimõte ja eesmärk”. Projekti eesmärgiks oli suurendada erasektori ettevõtjate teadlikkust õigusnormidest, poliitikast, vahenditest ja headest tavadest soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ettevõtetes.

168. Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest rahastatava „Inimressursi arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Pikk ja kvaliteetne tööelu” meetme „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine” raames kinnitatud programmis „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine 2008-2010” on planeeritud Eesti peamised tegevused tööalase soolise ebavõrdsuse vähendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks lähima paari aasta jooksul. Tegevuste eesmärk on muu hulgas suurendada inimeste teadlikkust õigustest ja kohustustest ning luua palgalõhede vähendamise tingimused.

169. 2006-2008. aastatel on peale eeltoodu oluliste teemadena käsitletud ka lähisuhtevägivalla ennetamist ja tõkestamist ning inimkaubanduse vastu võitlemist.

170. Alates 2006. aastast töötatakse Sotsiaalministeeriumis välja lähisuhtevägivalla ennetamise ja tõkestamise arengukava. Arengukava eesmärk on kujundada ühtselt koordineeritud poliitika lähisuhtevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks aastatel 2008–2011 ning ühtlustada valdkonna arengusuunad Euroopa Liidu ja ÜRO seatud eesmärkidega.

171. Inimkaubanduse vastu võitlemisel on aluseks inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava 2006-2009, mille täitmist koordineerib Justiitsministeerium. Arengukava üldeesmärk on tõhustada inimkaubandusvastast võitlust. Perioodil 2006-2008: 1) tehti mitmeid uuringuid: noorte teadlikkuse uuring, seksioستjate uuring, prostitutsiooni kaasatute uuring, arvamusküsitlused jms; 2) korraldati loenguid avalikkuse teavitamiseks ning koolitusi spetsialistidele (sh varjupaikade töötajad, sotsiaal- ja ohvriabitöötajad, noorsootöötajad, juristid, politseinikud); 3) korraldati riikliku koostöövõrgustiku ümarlaudu; 4) osaleti aktiivselt rahvusvahelistes projektides ning Läänemere maade Nõukogu inimkaubandusvastases töörühmas; 5) tegutses inimkaubanduse ennetamise nõustamistelefon; 6) töötasid prostitutsiooni kaasatud ja kaubitsetud naistele loodud rehabilitatsioonikeskus ning naiste varjupaigad; 7) levitati regulaarselt infomaterjale.

172. Lisaks soolist võrdõiguslikkust puudutavatele tegevustele juhime tähelepanu ka sellele, et 2007. aasta oli Euroopa Liidus võrdsete võimaluste aasta. Eesti seadis selle aasta eesmärgiks suurendada nii vähemusrühmade kui ka muu elanikkonna teadlikkust õigusest võrdsele kohtlemisele ning samal ajal koguda infot ebavõrdse kohtlemise leviku kohta. Peamiselt käsitleti ebavõrdset kohtlemist soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuse, puude, vanuse ja seksuaalse sättumuse tõttu. Aasta planeerimisele ning tegevuse läbiviimisele kaasati partnereid ning huvirühmi üle Eesti. Aasta avakonverents keskendus võrdse kohtlemise ombudsmanide tööle, lõpuüritus aga diskrimineerimise mõistele.

173. Aasta raames tehti Sotsiaalministeeriumi tellimisel mitmeid uuringuid, toimusid üritused ning organisatsioonidel võimaldati ellu viia väikeprojekte, mille raames korraldati üritusi, peeti seminare ja loenguid ning anti välja õppematerjale. Uurimustest on asjakohane mainida Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS tehtud uurimust „Vähemusrhvestest naiste olukord Eesti tööturul“ ning Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskuse uurimust „Naised Eesti mustlaskogukondades“. Üldisi hoiakuid ühiskonnas ja kokkupuuteid diskrimineerimisega uuriti eraldi elanikkonna küsitlusega, mille eesmärk oli teha kindlaks ebavõrdse kohtlemise levik ja ulatus, inimeste kokkupuuted diskrimineerimisega, nende teadlikkus oma õigustest ning võimalustest abi saada. Uurimuse „Isiku omaduste või sotsiaalse positsiooni tõttu asetleidev ebavõrdne kohtlemine“ tegid Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskus ning Turu-uuringute AS.

174. Teavet eri etniliste rühmade palgataseme kohta Eestis ei koguta. Andmed isiku rahvuse kohta on delikaatsed ning seega oleks sellise info kogumiseks vaja seaduses ette nähtud alust. Andmeid töötasu suuruse kohta kogutakse üksnes tegevusalade kaupa.

175. Tööturul on Eestis tervikuna toimunud viimastel aastatel positiivne areng, mis on mõjutanud soodsalt ka mitte-eestlaste positsiooni tööhõives. 2008. aasta tööturu statistika näitab paraku juba ka finantskriisi mõju. Siiski on võrreldes varasemaga oluliselt vähenenud töötuse

lõhe – kui siiani oli see pidevalt rohkem kui kahekordne, siis nii 2007. kui ka 2008. aastal oli see väiksem.

Tabel. Tööjõud, töötud, tööhõive määr ja töötuse määr 15–74-aastaste eestlaste ning mitte-eestlaste seas 2004-2008. aastal.

		2004	2005	2006	2007	2008
Eestlased	Tööjõud, tuhat	426,4	433,5	460	459,5	463,3
	..töötud, tuhat	27,4	22,9	18,6	16,3	19,3
	Tööhõive määr, %	58,5	58,7	62,8	63,2	63,5
	Töötuse määr, %	6,4	5,3	4	3,6	4,2
Mitte-eestlased	Tööjõud, tuhat	232,8	226,1	226,7	227,9	231,6
	..töötud, tuhat	36,3	29,3	21,9	15,7	19,1
	Tööhõive määr, %	53,8	56,3	59,2	61,5	61,8
	Töötuse määr, %	15,6	12,9	9,7	6,9	8,2

Allikas: Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring

176. Ühelt poolt viimaste aastate kiire majandusareng ning teisalt töötute ümber- ja täiendusõpe ning nõustamine on toonud kaasa töötuse vähenemise ja tööhõive suurenemise nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste seas. Kiire positiivne muutus on toimunud ka Kirde-Eesti piirkonnas, kus töötuse määr on 2007. aastaks langenud 9%-le. Seega on vahe Eesti keskmise ja Kirde-Eesti töötuse määra vahel esmakordselt väiksem kui kahekordne. Siiski on Kirde-Eesti töötuse määr oluliselt suurem kui teistes piirkondades, mistõttu tuleb selle maakonna arendamisele ning seal tööturuteenuste osutamisele endiselt suurt tähelepanu pöörata.

177. Viimastel aastatel tööturul toimunud positiivsed muutused kajastuvad ka õigusliku staatuse alusel jaotuvate elanikkonna sihtrühmade hõiveseisundis, samuti on ilmsed finantskriisi mõjud töötusele 2008. aastal. Positiivsena on läbivalt kõrgel tasemel kõigi rühmade tööga hõivatus.

Tabel. 15-74-aastaste hõiveseisund kodakondsuse alusel.

		2004	2005	2006	2007	2008
Eesti kodakondsus	Tööjõud, tuhat	519,5	537,2	564,7	568,7	569,5
	töötud, tuhat	37,2	33,6	27,4	22,1	25,9
	Tööhõive määr, %	58,5	59,1	62,3	63,2	63,4
	Töötuse määr, %	7,2	6,2	4,9	3,9	4,6
Muu kodakondsus	Tööjõud, tuhat	139,7	122,4	122,1	118,6	125,4
	töötud, tuhat	26,4	18,6	13,1	9,9	12,4
	Tööhõive määr, %	50,7	53	58,5	59,9	60,8
	Töötuse määr, %	18,9	15,2	10,7	8,3	9,9
Venemaa kodakondsus	Tööjõud, tuhat	43,6	44	44,1	40,7	46
	töötud, tuhat	8,3	7,1	5,5	4	4,2
	Tööhõive määr,	45	49	53,7	52,4	55,9

	%					
	Töötuse määr, %	19	16,1	12,6	9,8	9,1
Kodakondsus määratlemata	Tööjõud, tuhat	90,3	72	72	72,6	72,6
	töötud, tuhat	17,1	10,5	6,9	5,9	7,7
	Tööhõive määr, %	54,3	55,5	62,1	65,2	64,1
	Töötuse määr, %	18,9	14,6	9,6	8,1	10,6

Allikas: Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring

178. Nii eestlastest kui ka mitte-eestlastest töötute hulgas on viimaste aastate jooksul suurenenud nende inimeste osakaal, kes tulevad igapäevaeluga toime rahuldavalt või mõningate raskustega, ning vähenenud on mõlemas rühmas suurte raskustega toimetulijate osakaal. Siiski on eestlastest ja mitte-eestlastest töötute toimetulek endiselt märgatavalt erinev. Eestlastest töötute hulgas on rahuldavalt toime tulevaid inimesi oluliselt enam kui mitte-eestlaste hulgas (vastavalt 22,7% ja 9,6%). Mitte-eestlastest töötute seas on endiselt eestlastest märgatavalt rohkem suurte raskustega toime tulevaid inimesi (vastavalt 56% ja 32,4%).

Tabel. Töötud toimetuleku järgi

		2005	2006	2007
Rahuldav	Eestlased	15,6	18	22,7
	Teised rahvused	4,7	8	9,6
Mõningate raskustega	Eestlased	37,8	45,8	44,9
	Teised rahvused	18,4	26,4	34,5
Suurte raskustega	Eestlased	46,6	36,3	32,4
	Teised rahvused	76,8	65,6	56

Allikas: Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring

(ii) õigus luua ametiühinguid ja neisse astuda:

179. Ametiühingute loomist ning nende tegevust reguleeritakse Eestis ametiühingute seadusega. Isikutel on õigus vabalt ilma eelneva loata asutada ametiühinguid, nendega ühineda või jätta ühinemata. Ametiühingut asutada ning nendega ühineda on keelatud ainult kaitsejõudude tegevteenistuses olevatel kaitseväelastel. Töötajate huvide esindamiseks võivad ametiühingud moodustada liite ning ühineda töötajate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

180. 13. detsembril 2006 võeti vastu töötajate usaldusisiku seadus (*Employees' Trustee Act*), mis muu hulgas täpsustas ametiühingute ja nende usaldusisikute (*shop-stewards*) õigusi ja kohustusi, esmajoonel osalemist töötajate informeerimisel ja nendega konsulteerimisel. Seaduse eelnõu valmis koostöös Eesti ametiühingute keskliitude (EAKL ja TALO) ning Tööandjate Keskliiduga.

181. 17. detsembril 2008 vastu võetud töölepingu seaduse väljatöötamisel oli nimetatud ametiühingute keskliitudel EAKL ja TALO samuti küllalt kaalukas roll.

182. Ametiühingute osatähtsuse näitena võiks nimetada riigi alampalga fikseerimise mehhanismi, mille kohaselt Vabariigi Valitsus on alati määranud iga-aastase miinimumpalga tasemel, milles sotsiaalpartnerid on eelnevalt omavahel kokku leppinud.

183. Eelmise aruande järel on Eesti ametiühingute keskliidud (EAKL ja TALO) saanud nii Rahvusvahelise Ametiühingute Konföderatsiooni (*International Trade Union Confederation*, ITUC) kui ka Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni (*European Trade Union Confederation*, ETUC) täisliikmeteks.

184. Ametiühingusse kuulumisel ei sea ametiühingute seadus mingeid eeltingimusi (vanus, sugu, rass, kodakondsus jmt) ei liikmesusel ega mis tahes taseme ametiühingutöötajaks (sh keskliitude juhid) valimisel.

185. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt on isikute diskrimineerimine nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tõttu keelatud töötajate või tööandjate ühingusse, sealhulgas kutseühendusse kuulumisel ning nende organisatsioonide poolt soodustuste andmisel.

186. Aruandeperioodil ei ole toimunud olulisi streike, kuigi streigiähvardusi on selles ajavahemikus olnud.

(iii) õigus eluasemele:

187. Üürilepingu, sealhulgas eluruumi üürilepingu poolte õigusi ja kohustusi reguleerib võlaõigusseadus. Eluruum on elamu või korter, mis on kasutatav alaliseks elamiseks.

188. Elamuseaduse alusel kuulub elamusuhete reguleerimisel valitsuse võimkonda eluruumidele esitatavate nõuete kehtestamine ning eluruumi sotsiaalselt põhjendatud normi ja selle rakendamise erisuste kindlaksmääramine. Samuti kuulub valitsuse võimkonda riigi omanduses olevate eluruumide valdamise, kasutamise ja käsutamise korra kehtestamine.

189. Kohaliku omavalitsuse volikogu võimkonda elamusuhete reguleerimisel tema haldusterritooriumil kuulub:

- 1) eluruumi või selle kasutusõigust mitteomavate, samuti elamistingimuste parandamisel abi vajavate isikute arvestuse korra kehtestamine;
- 2) munitsipaalomandis olevate eluruumide valdamise, kasutamise ja käsutamise korra, sealhulgas hooldus- ja remondieeskirjade kehtestamine.

190. Elamuseadus annab kohaliku omavalitsuse volikogule õiguse kehtestada oma haldusterritooriumil asuvatele munitsipaalomandis olevatele eluruumidele üüri piirmäärad. Kohaliku omavalitsuse volikogu muudab üüri piirmäärasid üks kord 12 kuu jooksul, kui üüri mõjutavad hinnad on viimasest piirmäärade kehtestamisest arvates muutunud.

191. Sotsiaalhoolekande seaduse kohaselt on kohaliku omavalitsuse organid kohustatud andma eluruumi isikule või perekonnale, kes ise ei ole suuteline ega võimeline seda endale või oma

perekonnale tagama, luues vajaduse korral võimaluse sotsiaalkorteri üürimiseks. Sotsiaalkorteri andmise ja kasutamise korra kehtestab valla- või linnavolikogu. Isikuid, kellel on raskusi eluruumis liikumise, endaga toimetuleku või suhtlemisega, abistab valla- või linnavalitsus eluruumi kohandamisel või sobivama eluruumi saamisel.

192. Sotsiaalhoolekande seaduse § 18 sätestab hoolekandeesutuste liigid. Nendeks on näiteks:

- 1) varjupaik – isikutele ajutist ööpäevast abi ja tuge ning kaitset pakkuv asutus;
- 2) asenduskodu – lastele asenduskoduteenuse osutamise koht;
- 3) noortekodu – asenduskodust, erivajadustega õpilaste koolist või koolkodust pärit või vanemliku hoolitsuseta jäänud üle 15-aastastele noortele elamiseks ja rehabilitatsiooniks loodud asutus;
- 4) koolkodu – puuetega kooliealistele lastele elamiseks, hooldamiseks, arendamiseks ja õpetamiseks loodud asutus.

193. Ööpäevased hoolekandeesutused on üldjuhul eraldi lastele, vanuritele, vaimuhaigetele, vaimsete puuetega täiskasvanutele ja teistele sotsiaalselt mittetoimetulevatele isikutele.

194. Võrdse kohtlemise seadus keelab isikute diskrimineerimise nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tõttu avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme võimaldamisel.

(iv) õigus tervishoiule ja arstiabile, sotsiaalkindlustusele ja sotsiaalsele teenindamisele;

195. Eestis määratakse hüvitisi riigisiseste õigusaktide kohaselt kas Eesti alalisele elanikule või tähtajalise elamisloa ja elamisõiguse alusel Eestis elavale välismaalasele. Sotsiaalkindlustushüvitiste maksmine ei sõltu isiku kodakondsusest, rahvusest ega ka rassilisest kuuluvusest.

196. Isikute diskrimineerimine nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi ja nahavärvuse tõttu on keelatud ka sotsiaalhoolekande-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusteenuse, sealhulgas sotsiaaltoetuste saamisel.

197. Aruandeperioodil muudeti mõneti riikliku pensionikindlustuse seadust. Kuni 2005. aastani ei makstud pensionäri töötamise korral ennetähtaegset vanaduspensionit ja kuni 2006. aastani rahvapensionit. Alates 7. jaanuarist 2005 on vanaduspensionieas oleval ennetähtaegset vanaduspensionit saaval isikul õigus saada seda pensionit ka töötamise korral (kui töötav pensionär on veel tööeas, ennetähtaegset vanaduspensionit ei maksta) ning alates 20. novembrist 2006 tekkis õigus saada töötamise korral ka rahvapensionit.

198. Alates 1. jaanuarist 2007 muutusid töötajale töötuskindlustuse tingimused soodsamaks. Töötuskindlustushüvitise saamiseks peab isik olema töötanud ja maksnud töötuskindlustusmaksed vähemalt 12 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenud 36 kuu jooksul (varem 12 kuud 24 kuu jooksul).

199. Kindlustusstaaž loetakse nulliks päevast, mil kindlustatule määratakse töötuskindlustushüvitis. Kuni 31. detsembrini 2006 nullis töötuskindlustusstaaži ka töötutoetuse

määramine. Siinkohal peab märkima, et töötutoetust on vahepeal suurendatud. Töötutoetuse päevamäär oli 2006. aastal 14,3 krooni, alates 2007. aastast kuni 2009. aastani aga 32,9 krooni. Töötutoetuse päevamäär kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega (tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 31 lg 1).

200. Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise põhimõtted on jäänud samaks, mis on kirjeldatud eelmises aruandes. Võrreldes eelmise aruandeperioodiga on peretoetuste loetelu mõnevõrra täienenud. Aruandeperioodi kestel maksti kolme- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetust. Nimetatud toetust maksti kvartali viimasel kuul vanemale, eestkostjale või hooldajale, kes kasvatas vähemalt kolme lapsetoetust saavat last või lapsetoetust saavaid kolmikuid. Alates 1. juulist 2007 lõpetati kvartalitoetuse maksmine ja tõsteti lapsetoetus alates kolmandast lapsest peres 900 kroonini kuus. Samuti tõsteti seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetust 2007. aastal 2640 kroonini.

201. Lapsendamistoetus on ühekordne toetus, mida makstakse lapsendajale, kellest lapsendatav laps ei põlvne ja kes ei ole selle lapse võõrasvanem, kui varem ei ole sellele perele sama lapse kohta sünnitoetust makstud. 2006. aastal tõsteti sünnitoetus ja lapsendamistoetus 5000 kroonini iga sündinud või lapsendatud lapse kohta.

202. Alates 1. septembrist 2007 on kõikidel 16-19aastastel keskharidust omandavatel lastel, sõltumata õppevormist või õppekoormusest, õigus saada lapsetoetust. Varem maksti õhtuses õppevormis või osakoormusega õppivate laste puhul peretoetusi ainult juhul, kui see tulenes meditsiinilistest näidustustest.

203. 2008. aastast alates on üks last kasvataval vanemal võimalik taotleda elatisabi 2008. aastal jõustunud elatisabi seaduse alusel. Elatisabi makstakse elatisnõude kohtumenetluse jooksul, kui teine vanem ei täida sel ajal lapse ülalpidamiskohustust. Elatisabi maksimaalne summa on 4500 krooni.

204. Võrreldes eelmise aruandega on vahepeal muudetud vanemahüvitise seadust. Alates 1. septembrist 2008 on vanemahüvitist õigus saada ka lapse isal, kui laps on saanud 70 päeva vanuseks. Vanemahüvitise maksmise ajavahemikku on aruandeperioodil pikendatud kahel korral. 2006. aastal pikendati hüvitise maksmise perioodi 90 päeva võrra ning 2008. aastal veel 120 päeva võrra. Alates 2008. aastast makstakse vanemahüvitist kuni 575 päeva täitumiseni rasedus- ja sünnituspuhkuse algusest; kui ema ei tööta, siis kuni lapse 18 kuu vanuseks saamiseni. Igal aastal on tõusnud hüvitise määr ning hüvitise ülempiir.

205. Aruandeperioodil on muutunud puudega tööelise inimese toetuse määramine. Nimetatud toetust saadakse alates 16. eluaastast kuni vanaduspensioniiikka jõudmiseni. Kui puude raskusaste on määratud enne 2008. aasta 1. oktoobrit, on see keskmise puude korral 260 krooni, raske puude korral 560 krooni ja sügava puude korral 840 krooni kuus. Alates 1. oktoobrist 2008 ei sõltu puudega tööelise inimese toetus puude raskusastmest, vaid määratakse lisakulude alusel suuruses 260 – 840 krooni. Puudest tulenevad lisakulud tuvastatakse, arvestades tööelise inimese vajadusi (ravimid, transport, abivahendid, erivajadused riietusele ja jalatsitele, suurenenud majapidamiskulutuste hüvitamise vajadus, kommunikatsioonivahendid) ja tema kompenseerimata funktsioonihäirete suurus.

206. 2008. aastal kehtestati puudega töötavatele inimestele uus toetuseliik – töötamistoetus. Töötamistoetust makstakse puudest tulenevate ja töötamisega seotud kulude katmiseks 4000 krooni 3 aasta jooksul.

207. Matusetoetus on võrreldes eelmise aruandeperioodiga suurenenud: kui 2006. aastal oli matusetoetus 2400 krooni, siis 2007. aastal oli see 2600 krooni ja 2008. aastal 3000 krooni.

208. Õigus saada ohvriabi on kõikidel inimestel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalda ohvriks, seega on ohvriabi saamiseks õigustatud iga inimene, kellele on põhjustatud kannatusi või tekitatud kahju (vt lähemalt artikli 6 punktid 298-304).

209. Komitee tundis lõppmärkuste punktis 17 muret suure HIVi/AIDSi leviku pärast vähemusrühmadesse kuuluvate inimeste hulgas ning soovitas võtta edasisi HIVi/AIDSi vastu võitlemise meetmeid.

210. 1. detsembril 2005 kinnitas Vabariigi Valitsus HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006-2015 ning selle tegevuskava aastateks 2006-2009. Strateegia käsitleb HIVi epideemia leviku peatamisel ja epideemia mõjude leevendamisel Eesti ühiskonnale järgmisi tegevusvaldkondi: ennetustegevus eri sihtrühmade seas, HIVi testimine ja nõustamine; HIVi ja AIDSi haigestunud inimeste ravi ja hoolekanne; seire ja hindamine ning inim- ja organisatoorse ressursi arendamine.

211. Eesti jätkab aktiivset ja intensiivset tööd HIVi vastu võitlemisel. Endiselt on kõige suurema nakatumisega piirkonnad Harjumaa ja Ida-Virumaa, millest viimases on suur osakaal mitte-eestlastel ning ka määratlemata kodakondsusega isikutel. Praegu on nakatumine sihtrühmakeskne ehk Eestis on kontsentreeritud epideemia ning enamik nakatunuid on süstivad narkomaanid. Hinnanguliselt on koguni 70-80% tuvastatud HIVi nakatunustest uimastisõltlased. 2007. aastal diagnoositi 633 ja 2008. aastal 544 HIVi kandjat. Võtmevaldkondadeks HIVi nakkuse leviku pidurdamisel ning generaliseerunud epideemia ennetamisel on töö süstivate uimastisõltlastega. Praeguseks pakutakse kogu Ida-Virumaa piirkonnas nõelte- ja süstlavahetusteenust. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) HIVi välishindajate raport tõi positiivsena välja nimelt süstlavahetusprogrammide edumeelsuse ning samalaadselt jätkates on lootust, et epideemia süstivate uimastisõltlaste seas pidurdub. Samuti pakutakse nõustamise, testimise ning tugi- ja raviteenust. Rakendamisel on ka juhtumikorralduse teenus. Riigi tasandil valmistatakse igal aastal ette järgmise aasta tegevuskava, kus hoolikalt vaadatakse üle eri sihtrühmadele planeeritav tegevus.

212. Eesti riik rakendab ka narkomaania ennetamise riiklikku strateegiat, kus samaoodi igal aastal koostatakse tegevuskava, milles nähakse ette meetmeid uimastisõltlastele mõeldud teenuste tõhustamiseks. Nii HIVi kui ka narkomaania ennetamiseks on läbi viidud laiaulatuslikke teavituskampaniaid, mis aitavad suurendada elanikkonna teadlikkust.

213. Mõlema strateegia tegevuskavades on arvestatud muukeelsetele inimestele mõeldud teenuste eripära. Kõik õppe- ja teabematerjalid ning teavitustegevus tervikuna on kakskeelne (eesti ja vene). Samuti korraldatakse aktiivselt venekeelseid koolitusi nii spetsialistidele kui ka

noortele. Epidemioloogilist olukorda arvesse võttes viiakse ellu ka vähemustele mõeldud tegevusi. Strateegiate meetmed on eeskätt sihtrühmapõhised, seetõttu on alati oluline arvestada ka abivajajate rahvust ja kultuurilist tausta.

v) õigus haridusele;

214. Õigus omandada haridust on tagatud Eesti Vabariigi haridusseaduse, koolieelse lasteasutuse seaduse, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, erakooliseaduse, kutseõppeasutuse seaduse, rakenduskõrgkooli seaduse ning ülikooli seadusega.

215. Kõigil Eestis elavatel isikutel on õigus ja kohustus omandada kohustuslik haridustase. Võrdsed õigused on omandada kesk-, kutse- ja kõrgharidus, samuti osaleda huvihariduses. Haridusseaduse kohaselt on õppimine kooliealistele lastele kohustuslik. Koolikohustust peavad täitma ka Eestis elavate välisriikide kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikute lapsed.

216. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt arvestavad haridus- ja teadusasutused, koolitust korraldavad muud asutused ja isikud õppesisu määramisel ja õppetöö korralduses vajadust edendada võrdse kohtlemise põhimõtet.

217. Lisaks keelab võrdse kohtlemise seadus isikute diskrimineerimise nende rahvuse etnilise kuuluvuse, rassi või nahavärvuse tõttu hariduses ning kutseõppes, karjäärinõustamisel, ümber- või täiendusõppe võimaldamisel ja praktiliste töökogemuste omandamisel. Täiendavalt on sätestatud isikute diskrimineerimise keeld nende usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tõttu kutseõppes, karjäärinõustamisel, ümber- või täiendusõppe võimaldamisel ja praktiliste töökogemuste omandamisel.

218. Soolise võrdõiguslikkuse seadus näeb ette, et haridus- ja teadusasutused ning koolituse korraldamisega tegelevad institutsioonid peavad tagama naiste ja meeste võrdse kohtlemise kutsenõustamisel, hariduse omandamisel, eri- ja kutsealasel täiendamisel ja ümberõppel. Seaduse kohaselt peavad õppekavad, kasutatav õppematerjal ja tehtavad uuringud aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele.

219. Haridus- ja teadusministri 2007. aasta määruste nr 31 ja 65 kohaselt tuleb õpikute ja muude õppematerjalide tekstides ja illustratsioonide puhul vältida sooliste, rahvuslike, kultuuriliste või rassiliste eelarvamuste õhutamist (nr 31) ning stereotüüpe, mis õhutavad soolisi, rahvuslikke, kultuurilisi, usulisi või rassilisi eelarvamusi (nr 65).

220. Eesti haridussüsteemis võimaldavad riiklikud regulatsioonid õppekeele valikul üsna suurt vabadust. Põhimõtteliselt on õppekeelena võimalik kasutada mis tahes keelt. Õppekeele valik on delegeeritud õppeasutuse omanikule või haridusasutusele. Vabaühendus TTÜ Inimõiguste Keskus on samas osutanud, et õppekeele valikul tuleb siiski arvestada, et tavaõppekeelest erineva keele kasutamine võib tuua koolile kaasa märkimisväärse rahalise kohustuse seoses riiklikus õppekavas ette nähtud materjalide tõlkimisega.

Alusharidus

221. Koolieelse lasteasutuse seaduse (§ 8) järgi toimub koolieelsetes lasteasutustes (kuni 7-aastased lapsed) õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles. Kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel võib see toimuda ka mõnes muus keeles. 2007. aastal oli Eesti lasteasutuste töökeeleks eesti, vene ja inglise keel, kusjuures rühmasiseselt on töökeeleks üks keel. Vene töökeelega lasteasutused paiknevad enamasti linnades ja piirkondades, kus venekeelne elanikkond moodustab enam kui 40% (Ida-Virumaa, Harjumaa, sh Tallinn). Eesti töökeelega lasteasutused moodustavad 79,4% kõigist lasteasutustest, vene töökeelega 12,1%, eesti ja vene töökeelega 8,3% ning inglise töökeelega 0,2%.

222. Koolieelse lasteasutuse seaduse järgi algab lasteaias nii eesti kui ka muu emakeelega lastele eesti keele õpe. Lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, on eesti keele õpe alushariduse raamõppekavas ettenähtud mahus kohustuslik (3–7aastastele lastele vähemalt kaks korda nädalas kestusega 20 minutit).

Tabel. Laste arv koolieelsetes lasteasutustes lasteasutuse töökeele järgi 2005–2007.

Töökeel	Laste arv ja osakaal (%)					
	2005		2006		2007	
Eesti	37 348	70,58	38 297	70,16	38 944	69,38
Vene	15 546	29,38	16 263	29,79	17 164	30,57
Inglise	19	0,04	22	0,05	22	0,05

Eesti Statistikaamet. Koolieelsed lasteasutused, 1. jaanuar 2007.

223. Mitmes vene töökeelega lasteaias rühmas (24 lasteaias) rakendatakse keelekümblusprogrammi. Sellistes rühmades kasutatakse töökeelena eesti keelt. Nende rühmade lasteaiasõpetajad on saanud eriettevalmistuse, mis võimaldab neil toetada laste eesti keele arengut ja juhendada vanemaid.

224. Haridus- ja Teadusministeerium on koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamiseks koostanud rakenduskava kuni aastani 2012. Rakenduskava alusel koolitatakse arvukalt lasteaiajuhte ja -õpetajaid (sh rühmaõpetajaid, eesti keele, muusika ja liikumisõpetajaid), et lasteasutuste juhtkonnad oskaksid paremini planeerida muudatusi ja neid ellu viia, õpetajad aga oleksid valmis kasutama eesti keele omandamise toetamiseks uusimaid meetodikaid. Koolitused algasid oktoobris 2008 ja toimuvad terve järgneva õppeaasta jooksul. Koostatakse metoodiline käsiraamat ja muud õppe- ja metoodilised materjalid õppe- ja kasvatustöö arendamiseks. Lasteaedu toetatakse ka sobiva õppevara valikul ja hankimisel. Lisaks toimuvad piirkondlikud infopäevad maakondade haridusjuhtidele ja lasteaedade juhatajatele. Õppe- ja metoodilised materjalid jõuavad lasteaedadesse hiljemalt 1. märtsil 2009.

225. Eesti keele kui teise keele õpetajate palgavahendite toetus on arvestatud alates 2009. aastast koolieelsetes lasteasutustes eesti keele kui teise keele õppe laienemise (alates kolmeaastatest lastest) toetamiseks. Arvestuse aluseks on muukeelsete lasteasutuste keskmine rühmade arv ja õpetajate palga alammäär, mis on võrdne põhikooli nooremõpetaja palgamääraga. 2009. aastast on toetuse eraldamisel võimalik lähtuda nende laste arvust, kelle kodune keel ei ole eesti keel. Riigieelarvelistes vahendites on praegu selleks planeeritud 6 miljonit krooni.

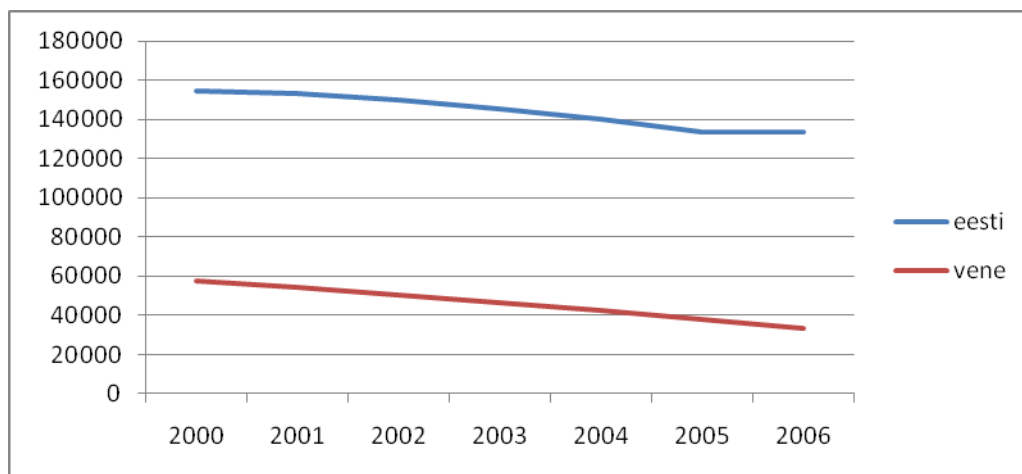
Põhiharidus

226. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (§ 9) järgi võib põhihariduse tasemel (1.–9. klassis) õppekeeleks olla mis tahes keel. Õppekeel on nimetatud seaduses (§ 9 lg 2) määratletud keelena, milles toimub enam kui 60% õppetööst. Kooli omanik otsustab õppekeele valiku, arvestades piirkonna vajadusi ja olemasolevaid ressursse: õpetajate olemasolu, õppevahendite soetamise võimalusi jm. Põhikoolides on võimalik õppida eesti, vene, inglise ja soome keeles. 81% üldhariduskoolides on õppekeeleks eesti keel, 14% vene keel, 4% koolides on eesti ja vene õppekeelega osakonnad ning ülejäänud koolides (1%) on õppekeeleks inglise või soome keel.

Tabel. Koolide arv õppekeeleli 2002–2007.

Koolide õppekeel	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Eesti	414	415	409	404	405
Vene	85	80	79	75	71
Eesti ja vene	20	20	19	21	21
Inglise			1	2	2
Eesti ja inglise			1	1	1
Eesti ja soome				1	1
Kokku	519	515	509	504	501

227. Eesti keelest erineva emakeelega inimestele võrdsete võimaluste tagamiseks haridusteel ja tööjõuturul on oluline nende eesti keele oskus. Põhikoolide õpilaste eesti keele oskuse arengu toetamisel on olnud üheks tõhusaks tegevuseks keelekümblusprogrammi rakendamine. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (§ 9 lg 3) järgi on koolis või klassis, kus õpe ei toimu eesti keeles, alates 1. klassist eesti keele õpe kohustuslik. Enam kui kolmandikus (32) vene õppekeelega koolis rakendatakse keelekümblusprogramme, milles osaleb kokku 10% vene õppekeelega põhikoolide õpilastest. Keelekümblust on kahte tüüpi: varane ja hiline. Varane keelekümblusprogramm (14 koolis) tähendab, et 1. klassis toimub kogu õpe eesti keeles, 2. klassis hakatakse õppima vene keelt, 3. klassis alustatakse esimese võõrkeele õppimisega ning alates 4. klassist õpitakse osa aineid eesti keeles, osa aineid vene keeles. Hilise keelekümblusprogrammi puhul (20 koolis), mis algab 6. klassist, õpitakse 6. klassis lisaks eesti keelele (kui õppeainele) nelja ainet eesti keeles, 7. ja 8. klassis on õppetöö keeleks eesti keel, jätkatakse vene keele ja kirjanduse õppimist, 9. klassis on eesti- ja venekeelse õppe maht enam-vähem võrdne (50:50). Pidevalt on kasvanud keelekümblusprogrammides osalevate õpilaste arv. Ehkki keelekümblusprogramme rakendavate koolide arv ei ole oluliselt suurenenud, jätkavad kõik alustanud koolid ja õpilaste arv kasvab seetõttu. Alates 2005. aastast on keelekümblusklass eristatud Eesti Hariduse Infosüsteemis omaette klassitüübina ja alates 2006. aastast on keelekümblusprogrammis osaleva õpilase õpilaskoha maksumuse aluseks koefitsient 1,2.

Joonis. Õpilaste arv eesti ja vene õppekeelela üldhariduskoolides 2000–2007. Eesti Hariduse Infosüsteem 2007.

228. Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel, loob kool koostöös riigi ja kohaliku omavalitsusega emakeele ja rahvuskultuuri õppimise võimalused, et säilitada rahvuslik identiteet. Keeleõpperühma loomise õigus tekib vähemalt 10 ühest rahvusest lapsevanema kirjaliku sooviavalduse alusel. 2007/2008. õppeaastal õppisid emakeelt ja kultuuri kooli õppekava raames valikainena ukrainlased (üks rühm), leedulased (üks rühm) ja itaallased (üks rühm). 2007/2008. õppeaastal õppis Eesti koolides 77 õpilast, kes on elanud ja õppinud Eestis vähem kui kolm aastat ja kelle kodune keel erineb õppekeelest. Kooli õppekeelest erineva emakeelega õpilaste arv tervikuna oli 2007/2008 õppeaastal 5300, kellest suurema osa moodustavad vene ema- või kodukeelega lapsed eesti õppekeelela koolides ja klassides. Vene õppekeelela klassides õppis 640 muu emakeelega õpilast.

Keskharidus

229. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi on gümnaasiumiastmes (10.–12. klass) õppekeeleks eesti keel, kuid munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes ja munitsipaalkooli gümnaasiumiastme üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka mis tahes muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppetööks annab Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse volikogu taotluse alusel. Sellekohase ettepaneku kohaliku omavalitsuse volikogule teeb kooli arengukavast lähtudes gümnaasiumi hoolekogu. Erakoolides otsustab õppekeele valiku kooli omanik.

230. 2007. aasta sügisel algas vene õppekeelela koolide gümnaasiumiastme üleminek eestikeelsele aineõppele. Õppeaastal 2007/2008 alustati eesti kirjanduse õpetamist eesti keeles. Igal õppeaastal lisandub üks õppeaine, mida eesti keeles õpetatakse.

231. Õppeaastal 2008/2009 peavad koolid õpetama gümnaasiumiastmes eesti keeles vähemalt eesti kirjandust ja muusikat või ühiskonnaõpetust.

232. Vabariigi valitsuse määruse kohaselt peavad Eesti gümnaasiumid alates 2011/2012. õppeaastast 10. klassi astuvatele õpilastele tagama gümnaasiumiastmes eestikeelse õppe vähemalt 60% minimaalse kohustusliku õppemahu ulatuses. Üleminek on paindlik – eesti keeles õpetatavatest ainetes on riiklikult määratletud viis, ülejäänud ained valib kool ise. Eestikeelsele

õppele ülemineku peamiseks eesmärgiks on vene noorte konkurentsivõime suurendamine. Põhikoolis ei ole eestikeelne aineõpe kohustuslik.

233. 2008/2009. õppeaastal õpetavad eesti keeles:

- 49 kooli (79%) lisaks eesti kirjandusele muusikat (Ida-Virumaal 14 kooli, 64%);
- 30 kooli (48%) lisaks eesti kirjandusele ühiskonnaõpetust (Ida-Virumaal 12 kooli, 54%);
- 17 kooli (27%) nii ühiskonnaõpetust kui ka muusikat (Ida-Virumaal 4 kooli, 18%).
- 41 kooli (66%) lisaks kahele kohustuslikule ainele teisi aineid, näiteks kehalist kasvatust, kunstiõpetust või arvutiõpetust (Ida-Virumaal 14 kooli, 64%).

234. Võrreldes 2007/2008. õppeaastaga on lisandunud 10 kooli, kes õpetavad kohustuslikele ainetele lisaks eestikeelseid aineid.

235. Haridus- ja Teadusministeerium toetab samamoodi kui 2007/2008. õppeaastal ka 2008/2009. õppeaastal kõiki vene õppekeelega koole, kes õpetavad kohustuslikust rohkem aineid eesti keeles 70 000 krooniga ühe aine kohta. Kõik koolid on saanud toetust nii eesti kirjandust, ühiskonnaõpetust kui ka muusikat käsitleva eestikeelse õppevara ostuks.

236. Eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, ajaloo-, muusika- ja geograafiaõpetajad on läbinud asjakohase koolituse, valminud on ka lisaõppevara. Jätkuvad koolituskursused muusika- ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele. 2008/2009. õppeaastal jätkub õpetajate koolitamine teises keeles õppe metoodika omandamiseks. Peamiseks sihtrühmaks on kehalise kasvatus ja kunstiõpetuse õpetajad (need on ained, mida koolid ise kõige enam eestikeelseks õppeks valivad). Samas pakutakse koolitusi ka teistele aineõpetajatele.

237. Gümnaasiumiastmes eestikeelse õppe kvaliteeti ja tõhusust ei ole veel võimalik hinnata, kuid vähemalt üht ainet õpetati eesti keeles kõigis vene õppekeele gümnaasiumiastmega koolides. Käivitati vene õppekeele koolide nõustamissüsteem, mille eesmärk on toetada eesti keeles aineid õpetavaid õpetajaid ja koolide õppealajuhatajaid metoodiliselt ning vajaduse korral toetada õpilasi ja lapsevanemaid info saamisel teises keeles õpetamise metoodika tõhususe kohta.

238. Põhikoolilõpetajate ja keskharidust omandavate noorte eesti keele tase on praegu püsinud välishindamise (riigieksamite tulemuste) põhjal stabiilsena. 2007. aastal saavutas 67,5% lõpueksami sooritanutest enam kui 50 punkti, mis on vajalik põhihariduse omandamiseks. Gümnaasiumilõpetajate eesti keele kui teise keele riigieksami tulemused ei erine statistiliselt oluliselt kahe eelmise aasta tulemustest. Riigieksami tulemused erinevad endiselt piirkonniti, madalamad tulemused saavad õpilased endiselt Ida-Virumaal ja Harjumaal (v.a Tallinn). 2006. aastal sooritas kesktaseme eksami 79% gümnaasiumilõpetajatest ja 2007. aastal 78% gümnaasiumilõpetajatest, mis samuti näitab, et olukord püsib stabiilsena.

Kutseharidus

239. Eestis oli 2007/2008. õppeaastal 47 kutseõppeasutust, millest 32 oli riigi-, 3 munitsipaal- ja 12 eraomandis.⁶ Kutseõppeasutuse seaduse (§ 18) järgi on kutseõppeasutustes õppekeeleks eesti

⁶ Hariduse ja Tööhõive Seirekeskus, EHIS.

keel, kuid lubatud on kasutada ka muid õppekeeli. Teiste keelte kasutamise otsustab haridus- ja teadusminister. Praegu on Eestis võimalik kutseharidust omandada eesti ja vene keeles. 2007/2008. õppeaastal oli ainult vene õppekeelega kutseõppeasutusi 7, mis moodustas 15% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 1 ja erakooli 6. Eesti-vene õppekeelega kutseõppeasutuste arv moodustas 32% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 12 ja erakooli 2. Eesti õppekeelega oli vaadeldaval ajavahemikul 21 riigi- ja munitsipaalomandis kutseõppeasutust ja 4 erakutseõppeasutust.

Tabel. Õpilaste osakaal õppekeele järgi kutsehariduses 2005/2006.–2007/2008. õ-a

Õppeaasta	Eesti õppekeel	Vene õppekeel
2005/2006	67,7	32,3
2006/2007	69,1	30,9
2007/2008	72	28

Haridus- ja Teadusministeerium. Kutsehariduse statistilised põhinäitajad, 2007.

240. Kutseõppeasutuse seaduse (§ 13) kohaselt koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad kutseharidusstandardis ja riiklikes õppekavades esitatud nõudeid järgides. Nimetatud seaduse (§ 22) kohaselt on eesti keelest erineva õppekeelega kutseõppeasutustes eesti keele õpe kohustuslik keskkhariduse tasemel: kutsekeskharidust omandavad lõpetajad sooritavad kooli lõpetamiseks eesti keele riigieksami. Õppe maht ja korraldus määratakse kooli õppekavas.

241. Eesti keele õppe kohustuslik maht kutseõppeasutuste muukeelses rühmas on neli õppenädalat. Eesti keele arendamise strateegia aastateks 2004–2010 näeb ette, et kutseõppeasutuste lõpetajad on võimelised oma erialal eesti keeles suhtlema ja eestikeelses keskkonnas töötama ning nende eesti keele tase vastab ametikoha kvalifikatsiooninõuetele. Selleks tuleb parandada keeleõpetuse kvaliteeti ja pöörata rohkem tähelepanu erialakeele õppimisele, samuti suurendada eestikeelse õppe mahtu vene õppekeele ja kahe õppekeelega kutseõppeasutustes.

Kõrgharidus

242. Ülikooliseaduse (§ 22 lg 8) ja rakenduskõrgkooli seaduse (§ 17) järgi on kõrghariduse tasemel õppekeeleks eesti keel, muude keelte kasutamise otsustab haridus- ja teadusminister. Samas ei määratle need seadused mõistet “õppekeel”. Erandi moodustavad võõrfiloloogia erialad, kus õppekeeleks on sihtkeel (nt inglise filoloogia erialal õpitakse lisaks inglise keelele ka teisi aineid inglise keeles). 2007/2008. õppeaastal oli Eestis võimalik kõrghariduse tasemel õppida eesti, vene või inglise keeles. Enamasti on õppekeeleks eesti keel, 2007. aastal oli venekeelsetes õpperühmades võimalik õppida 16 kõrgkoolis 35-st ehk pea pooltes. Venekeelne õpe on kõige sagedasem erarakenduskõrgkoolides: 11 kõrgkoolist 8-s. Riigi 8 rakenduskõrgkoolis toimub õpe eesti keeles, ühes on avatud venekeelsed rühmad.

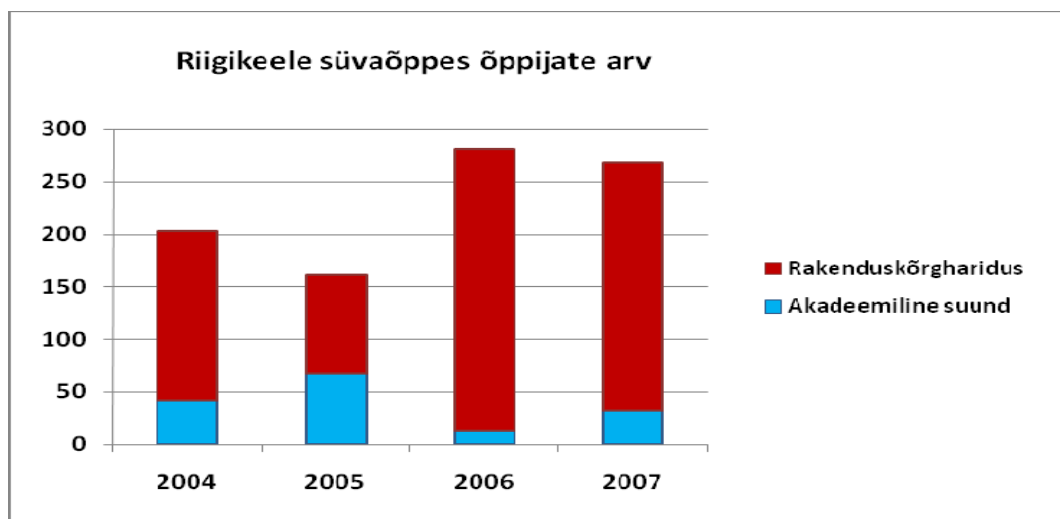
Tabel. Kõrghariduse tasemel õppurite osakaal haridustasemeti ja õppekeeleli 2007/2008. õ-a

Haridustase/õppekeel	Eesti õppekeel %	Inglise õppekeel %	Vene õppekeel %
Bakalaureuseõpe	89,6	2,6	7,8

Magistriõpe	96,8	2,4	0,8
Doktoriõpe	98,6	1	0,4

Eesti Hariduse Infosüsteem, 2007.

243. Ülikooliseadusest ja rakenduskõrgkooli seadusest tulenevalt on nendel üliõpilastel, kelle eesti keele oskus ei ole piisav õppekava läbimiseks eesti keeles, võimalik õppida süvendatult eesti keelt. Sel juhul pikeneb nende nominaalne õppeaeg kuni ühe õppeaasta võrra.

Joonis. Eesti kõrgkoolides riigikeele süvaõppes osalejate arv perioodil 2004–2007.

244. Kõrgharidust omandama asuvate inimeste hulgas on proportsionaalselt võrdselt eesti ja vene õppekeeles keskhariduse omandanud. 2007. aasta andmetel oli eestikeelse gümnaasiumi lõpetajaid 8929 (73% kõigist lõpetajatest), neist läks kõrgkooli edasi 5770 (65%), ja venekeelse gümnaasiumi lõpetajaid 3258 (27%). Vene õppekeele gümnaasiumi lõpetajatest asus kõrgharidusastmes edasi õppima 2169 (67%), 2005. aastal 60%. Vene õppekeele kooli lõpetanute hulgas on kohe pärast kooli kõrgkooli siirdujate hulk viimase kolme aasta jooksul kasvanud ning 2007. aastal ületas kahe protsendiga eestikeelsest õppes edasisuundujate osa.

245. 52% ehk 1131 vene õppekeele kooli lõpetajatest, kes astus 2007. aastal kõrgkooli, valis edasiõppimise keeleks eesti keele. Eestikeelsesse õppesse sai riigieelarvelisele kohale 34% edasiõppijatest, venekeelsesse õppesse 14,4% (s.o 316 üliõpilast). Seega sai vene õppekeele koolide lõpetajatest riigieelarvelisele kohale kokku 48% õppijatest (näitaja oli sama ka aastal 2006). Vene keeles jätkas ülikooliõpinguid 46% (1008) lõpetanutest. Eestikeelse gümnaasiumi lõpetajatest pääses riigieelarvelisele kohale 55%. Inglise keeles jätkas kõrgkoolis õpinguid 3% gümnaasiumi lõpetanud.

246. Alates 2008. aastast saavad lisaks valitud eriala õppekavale õppida erinevas mahus ja erineva ajaperioodi jooksul eesti keelt kõik tudengid. Enne said seda tuge vaid need üliõpilased, kelle eesti keele riigieksamitulemus oli alla 60 punkti.

Pühapäevakoolid

247. Septembris 2007 jõustunud huvikooli seadus (§ 3) määratleb huvikooli kui haridusasutuse, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamiseks ja isiksuse mitmekülgselt arendamiseks, sh oma keele ja kultuuri viljelemiseks võimalused huvihariduse erinevates valdkondades. Huvikooli seadusest lähtudes kehtestas haridus- ja teadusminister sügisel 2007 käskkirjaga pühapäevakoolide baasrahastamise põhimõtted, mille alusel rahastati 2007/2008. õppeaastal 12 pühapäevakooli, milles õppis kokku 178 eri rahvusest õpilast. Pühapäevakoolide rahastamise eesmärk on võimaldada etnilistele vähemustele oma emakeele ja kultuuri õpet. 2007/2008. õppeaastal rahastati armeenia, aserbaidžaaani, dagestani, juudi, türki, ukraina, usbeki ja vene pühapäevakoole.

248. Samuti jätkatakse riigieelarvest eelmises aruandes nimetatud laagri- ja pereõppe kui kooliväliste keeleõppeprojektide toetamist. Projektid on ette nähtud eesti- ja muukeelsetele noortele (üldjuhul osalevad mõlemakeelsed lapsed, see toetab lisaks keele õppimisele ka tihedamate kontaktide loomist erineva emakeelega noorte seas) ning neis osaleb umbes 1200 noort.

249. Komitee tundis oma lõppmärkuste punktis 18 muret koolis käivate romide piiratud osakaalu pärast ning soovitas rohkem tegelda romi laste vähese kooliskäimisega. Koostöös Põhja-Eesti Romide Ühinguga on Haridus- ja Teadusministeerium planeerinud mitmesuguseid tegevusi, et parandada romi laste haridusvõimalusi. Oluline on teha uuring, mis näitaks, kui suur on tegelikult romide kogukonda kuuluvate laste arv, kuna andmed on üsnagi vastukäivad: romide andmetel õpib Eesti koolides 300 last, Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel ainult 100. Käesolevast õppeaastast on Eesti Hariduse Infosüsteemis romid välja toodud eraldi rahvusrühmana, mis peaks tulevikus tagama adekvaatsemad andmed romi laste kohta. Koos on algatatud sellise filmi tegemine, mis käsitleb ühe suure romi perekonna näitel romide igapäeva elu ning kirjeldab ka romide hariduslike vajadusi ja võimalusi. Filmi näitamise eesmärk on suurendada sallivust ja kummutada eelarvamusi romide suhtes.

Inimõigustealane õpetus

250. Riiklik õppekava on praegu arendamisjärgus. 12. jaanuaril 2009 pandi kodulehele www.oppekava.ee üles põhikooli ainekavade, sealhulgas ka ühiskonnaõpetuse ainekava tööversioon. Riiklikus õppekavas nähakse ette, et ühiskonnaõpetuse kaudu aidatakse õpilasel kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks ja sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse üheks eesmärgiks on kujundada demokraatlikke tõekspidamisi, nagu õiglus, võrdsus, vastutustunne, vabadus, mitmekesisus ja tolerantsus.

251. Diskrimineerimise teemat käsitletakse üldhariduskoolide ühiskonnaõpetuse ja inimeseõpetuse ainetes. Neid teemasid sisaldavad ka asjakohased õppematerjalid. Sallivust käsitlevad lisaõppematerjalid on loodud virtuaalses õpikeskkonnas MIKSIKE (www.miksike.ee). Koolide tarbeks on vene ja eesti keeles koostatud ja trükitud Euroopa Liidu põhiõiguste harta ning nende kommentaarid. Koolidesse saadetud õppematerjalide hulgas on ka lapse õiguste konventsioon ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon.

252. Inimõiguste Instituut korraldas 2006. ja 2007. aastal seminare ja teavitusüritusi Euroopa Liidu Nõukogu direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EU kohta Ida-Virumaal ja Tallinnas. Osalejate hulgas oli ka üliõpilasi.

253. Ühiskonnaõpetuse õpetajatele toimus 2008. aastal kaks kolmepäevast koolitusseminari, kus osales 90 õpetajat. Koolituse materjalid on kättesaadavad Eesti Ajalooõpetajate Seltsi kodulehel www.eas.edu.ee.

254. Eesti Ajalooõpetajate Selts osales aastatel 2007 ja 2008 rahvusvahelises inimõiguste õpetamise projektis. Projekti raames peeti 2. veebruaril 2008 tööseminar, kus vastati EUROCLIO inimõiguste õpetamise teemalisele küsimustikule ja arutati teema käsitlemise tõhustamise võimalusi üldhariduskoolides. Projekti eesmärgiks oli jagada osalevates riikides inimõiguste õpetamise kogemust. Eesti saatis peatüki kogumikust "Inimene ja ühiskond", mis sai õppematerjale hinnanud komisjonilt kõrge hinnangu.

255. 2008. aastal tõlgiti eesti keelde humanitaarõiguse metoodilised materjalid. Toimus ka asjakohane seminar ja materjali katsetamine koolides. Sellekohane töö veel jätkub.

(vi) õigus võrdselt osaleda kultuurielus;

256. Õigust võrdselt osaleda kultuurielus on lähemalt kajastatud käesolevas aruandes artikli 7 all.

f) õigus minna mis tahes üldkasutatavasse kohta või kasutada mis tahes üldkasutatavaid teenuseid, nagu näiteks transpordivahendeid, võõrastemaju, restorane, kohvikuid, teatreid ja parke.

257. Nimetatud õigusi on käsitletud Eesti viiendas aruandes. Lisame, et 1. jaanuaril 2009 jõustus võrdse kohtlemise seadus, mis keelab isikute diskrimineerimise nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tõttu muu hulgas ka avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme võimaldamisel.

Artikkel 6

258. Põhiseaduses sätestatakse, et igal inimesel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse, samuti on igal inimesel õigus nõuda talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamist. Õigust mõistab ainult kohus, mis on oma tegevuses sõltumatu ning mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja muude seadustega.

259. Kohtukorralduse ja kohtuteenistuse õiguslikud alused on ette nähtud 19. juunil 2002 vastu võetud kohtute seaduses.

260. Eesti kohtusüsteem koosneb neljast maakohtust, kahest halduskohtust, kolmest ringkonnakohtust ja Riigikohtust. Maakohtud ja halduskohtud on esimese astme kohtud, ringkonnakohtud on apellatsioonikohtuks ning Tartus asuv Riigikohus kassatsioonikohtuks ja ühtlasi põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuks.

261. Nelja maakohtu (Harju, Pärnu, Tartu ja Viru) struktuuris tegutsevad kohtumajad asuvad igas maakonnakeskuses (Ida-Virumaal ja Harjumaal on kolm kohtumaja). Kahe halduskohtu (Tallinna ja Tartu) struktuuris on kokku neli kohtumaja: Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Jõhvis. Kolm ringkonnakohtu asuvad Tallinnas, Tartus ja Jõhvis.

262. Komitee tundis oma lõppmärkustes muret, et väga vähestes rassilise diskrimineerimise juhtumites on isikuid süüdi mõistetud ja karistatud. Komitee soovitas tagada asjaomaste sätete olemasolu õigusaktides ning teavitada üldsust õiguskaitsevahendite olemasolust rassilise diskrimineerimise valdkonnas (soovitus 19).

263. Karistusseadustikus on tunnistatud karistatavaks vaenu õhutamine (sh rassi või nahavärvi alusel), võrdõiguslikkuse rikkumine (sh rassi või nahavärvi alusel) ja diskrimineerimine pärilikkusriskide alusel (§-d 151-153), samuti kinnipeetava, arestialuse või vahistatu ebaseaduslik kohtlemine, sh diskrimineerimine (§ 324). Seega on Eestis olemas asjaomane õigusraamistik ehk rassilise diskrimineerimise korral kohaldatavad sätted. Asjaolu, et rassilise diskrimineerimise kohta kaebusi ei ole, võib olla tingitud peamiselt ka sellest, et Eesti elanikkond on võrreldes mitmete teiste riikidega suhteliselt homogeenne. Statistiliselt ei ole võimalik eri rasside esindajate osakaalu Eesti elanikkonnas välja tuua, kuna riiki elanike rassilise kuuluvuse kohta andmeid ei kogu.

264. 2005. aasta algusest kuni 2008. esimese poolaasta lõpuni registreeriti üks võrdõiguslikkuse vastu toime pandud kuritegu, seda 2006. aastal (KarS § 151 vaenu õhutamine). 2005. aastal mõisteti üks isik süüdi karistusseadustiku § 151 järgi ning samal aastal üks isik õigeks sama paragrahvi järgses süüteo. 2006. aastal jäeti kuriteotunnuste puudumise tõttu menetlus alustamata 2 kuriteoteate puhul. 2007. aastal asjakohaseid kuriteoteateid ei olnud ning 2008. aasta esimesel poolaastal jäeti menetlus kuriteotunnuste puudumise tõttu alustamata 2 kuriteoteate puhul.

265. Varasematest aastatest on Viru Ringkonnakohtu menetluses üks ja Riigikohtu menetluses üks süüasi karistusseadustiku § 151 alusel. Viru Ringkonnakohtus menetleb lahendit, milles süüdistatakse isikut internetiportaalis juudi rahvuse suhtes üldsusele kättesaadava, rahvuslikul ja rassilisel põhjusel vägivaldsele ja vihkamisele õhutava üleskutse kirjutamises. Riigikohtus menetleb sotsiaalse vaenu õhutamise juhtumit, milles mõisteti isik esimeses kohtuastmes õigeks kuriteokoosseisu puudumise tõttu. Ringkonnakohtus mõistis isiku juhtumit süüdi ja mõistis rahalise karistuse 32 000 krooni.

266. Vastuseks komitee lõppjärelduse punktile 19 kinnitame, et Eestis on olemas asjaomased õigusaktid ning ametivõimude tahe diskrimineerimiskaebustega tegelda. Eesti elanikud on vägagi teadlikud õiguskaitsevahendite olemasolust – nii vabaihendused, rahvusvähemuste esindajad kui ka tavakodanikud on tihti juhtinud õiguskaitseorganite tähelepanu meedias või avalikus ruumis asetleidnud ilmingutele (netikommentaarid, artiklid, grafiti) põhjendusega, et näevad neis üleskutset rahvuslikule, rassilisele või usulisele vihkamisele. Juhul kui selleks määratud sõltumatu ekspertiis tõendab rahvusliku või rassilise vihkamise üleskutse olemasolu, viiakse läbi ka asjakohane menetlus.

267. Justiitsministeerium on teinud järgmised uuringud:

Rassi ja rassismi meediarepresentatsioon Eesti üleriigilistes ajalehtedes 1996-2006; Triin Vihalemm, 15. oktoober 2007;

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=31421/Millist+maailmapilti+konstrueeri+b+Eesti+trykimeedia.ppt>

Eesti elanike õigusteadlikkuse uuring, Justiitsministeerium, 2007;

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=30815/Eesti+elanike+%F5igusteadlikkuse+uuring.pdf>

Uuringu eesmärgiks oli määrata kindlaks Eesti elanike teadlikkus põhiõigustest. Tulemustest selgus, et vastajate hulgast eristub rühm, mis paistab teiste seast silma väiksemate õigusteadmiste poolest. Väheteadlikud on keskmisest madalama haridustasemega vanemad inimesed, kes elavad väikestes asulates, sageli väikestes leibkondades või omal käel. Üle kolmandiku neist on pensionärid ning ligi kolmandik erasektori töötajad. Seega on ilmselt tegemist ühiskonnaga lõdvemalt lõimunud inimestega, kes ei osale aktiivselt igapäevases kogukonnaelus ning keda ei seo ühiskonda töökollektiiv, kool ega perekond.

Uuring “Rassism ja ksenofoobia Eestis”; Justiitsministeerium, 2007;

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=31425/Uuringuprojekt+Rassism+ja+ksenofobia+Eestis+memo.doc>

Uuringu eesmärgiks oli hinnata Eesti elanike suhtumist Eestis elavatesse teise kultuuri või teise rassi kuuluvatesse või muu religiooniga inimestesse ja hinnata vihkamiskuritegude riske. Analüüs näitas, et kultuurilise ja üldise turvalisuse tunne sõltub eelkõige vastaja keelest, haridusest ja east. Teine oluline tunnus, mis mõjutab inimeste hoiakuid teiste kultuuride ja sisserände suhtes, on seotud kontaktide sagedusega mõne teisest rahvusest või rassist või teist usku inimesega.

268. 2007. aastal tehti Eestis laiaulatuslik ebavõrdse kohtlemise uuring “Isiku tunnuste või sotsiaalse positsiooni tõttu aset leidev ebavõrdne kohtlemine: elanike hoiakud, kogemused ja teadlikkus”. Selle uuringu eesmärgiks oli selgitada Eesti elanike arusaamu diskrimineerimisest ja sellekohaseid kogemusi, samuti nende hoiakuid ja tegutsemisvalmidust diskrimineerimise juhtudega kokkupuutumisel. Uuring põhineb 2007. aasta mais ja juunis tehtud elanikkonna küsitlusel. Vastajaid oli kokku 1208. Vastajate sõnul tuleb diskrimineerimist kõige rohkem ette tööelus ja teenuste valdkonnas. Arvatavatest diskrimineerimise alustest mainiti kõige sagedamini rahvust ja vanust, järgnesid tutvusringkond (või selle puudumine), varanduslik seisund, riigikeele puudulik oskus ning puue või pikaajaline terviseprobleem. Sugu, seksuaalset sättumust, rassilist päritolu ning usku tunnetatakse väga harva ebavõrdse kohtlemise alusena.

269. 2008. aasta sügisel tutvustasid Tallinna ja Tartu ülikoolide teadlased 2008. aprillis läbiviidud monitooringut “Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008”. Monitooringu tulemustest nähtus, et Eesti ühiskonna struktuurset integratsiooni iseloomustavad näitajad (eesti keele oskus, Eesti kodanike osakaal rahvastikus, sotsiaal-majanduslikud näitajad) on paranenud. Samas on halvenenud mõni inimeste hoiakuid iseloomustav näitaja. Meelsuspõhine integratsioon on kujunemas nii sise- kui ka välisjulgeoleku kindlustamisel keskseks küsimuseks. Monitooring

kinnitas, et eestlaste jaoks on esiplaanil keelenõuded ja kodakondsuse teema, samas kui venekeelne elanikkond tähtsustab sotsiaalseid eesmärke ning vastastikust dialoogi.

270. Mitmeid integratsioonialaseid projekte on viidud ellu välisrahade abil, näiteks Euroopa Liidu üleminekutoetuse projekt “Määratlemata kodakondsusega inimeste arvu vähendamine” lõppes 31. detsembril 2008 ja projekt “Toetus riikliku integratsiooni programmi koostamiseks ja integratsiooni eest vastutavate asutuste haldussuutlikkuse tõstmine” lõpeb 2009. aasta alguses.

271. 2008. aastal viis Inimõiguste Teabekeskus ellu Euroopa Komisjoni rahastatud projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamine poliitikale ning põhiinimõiguste rikkumiste ohvrite abistamine”. Projekti raames viidi läbi järgmisi tegevusi: õigus- ja teabeabi andmine teabeliini (hotline) teenuse kaudu isikutele, kelle põhiõigusi on rikutud, eriti ebavõrdse kohtlemise juhtudel; võrdset kohtlemist käsitlevate õigusaktide analüüs; võrdõiguslikkuse põhimõtet järgivate vabaihenduste toetamine ja väljaõpe ning töö meediaga. 18. ja 19. aprillil 2009 korraldati seminar-koolitus sallimatuse ja diskrimineerimisega võitlusse kaasatud vabaihendustele. Projekti kokkuvõtteid esitleti rahvusvahelisel seminaril 21. novembril 2008 Tallinnas.

272. Alates 1. jaanuarist 2008 pakutakse Inimõiguste Teabekeskuses teabeliini teenust 6 päeva nädalas. Kõnedega tegelevad 2 juristi. 2008. aasta jooksul võeti vastu ligi 500 kõnet: 5-10% pöördumistest puudutasid diskrimineerimist, 10-15% muid põhiõiguste rikkumisi. Ülejäänud pöördumised käsitlesid valdavalt töö- ja pensioniõiguse küsimusi. Aruande punktis 291 kirjeldatud õiguskantsleri menetletud juhtum sai samuti alguse Inimõiguste Teabekeskuse teabeliinile laekunud kaebusest.

Õigus pöörduda teiste institutsioonide poole

273. Eesti kuuendas ja seitsmendas aruandes on punktides 191–201 põhjalikult käsitletud õiguskantsleri institutsiooni ja tegevust.

274. Õiguskantsler ei kogu eraldi statistikat avalduste kohta, milles on osutatud võimalikule diskrimineerimisele. See küsimus võib kerkida nii normikontrolli, ombudsmani tegevuse kui ka lepitusmenetluse käigus ja koos väga erinevate asjaoludega. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine on avalduses sageli üks lisaargumentidest ning seetõttu on selle kohta eraldi statistikat koguda keeruline. Otseselt rassilist diskrimineerimist käsitlevaid avaldusi on õiguskantslerile esitatud harva.

275. Järgnevalt toome näited avaldustest, mille lahendamisel asus õiguskantsler seisukohale, et rikutud on võrdse kohtlemise põhimõtet.

276. 2007. aastal pöördusid õiguskantsleri poole Narva linna elanikud, kes leidsid, et neid on koheldud ebavõrdselt munitsipaalkorterite võõrandamise hinna määramisel. Õiguskantsler leidis oma analüüsi tulemusel, et Narva Linnavolikogu ja Linnavalitsus rikkusid võrdse kohtlemise põhimõtet, võimaldades kahel elanikul omandada munitsipaalkorter märkimisväärselt madalama hinnaga kui avalduse esitajatele. Õiguskantsler sedastas, et arvestades kohalikule omavalitsusele kuuluvate eluruumide kasutamise ja käsutamise eesmärki ja olemust, on nii avaldajad kui ka

soodsamalt koheldud isikud käsitletavat võrdsete subjektidena, keda tuleb võrdselt kohelda. Õiguskantsler leidis, et kahe isiku soodsamaks kohtlemiseks eluruumide erastamisel puudus mõistlik põhjendus.

277. 2007. aastal tõusis võrdse kohtlemise küsimus ka kaasuses, kus kaks lastelaagrit keeldusid vastu võtmast lastekodulapsi. Selles asjas algatas õiguskantsler menetluse oma algatusel ning leidis, et laste lastelaagrisse valiku kriteeriumid, mille alusel lastekodudest pärit lapsi laagrisse ei võetud, ei vastanud õigusaktidega kehtestatud nõuetele. Lastelaagrid keeldusid lastekodulapsi laagrisse võtmast mitte sel põhjusel, et laagrisse saadetavad lapsed oleksid eelmistel aastatel põhjustanud laagris probleeme, vaid hinnangu alusel, mille kohaselt olevat lastekodust pärit lapsed iseenesest problemaatilised. Õiguskantsler tegi laagritele ettepaneku lõpetada viivitamatult lastekodulaste diskrimineerimine laagrisse vastuvõtmisel ja kohaldada ühesuguseid tingimusi kõigile lastele. Mõlemad lastelaagrid teatasid vastusena õiguskantsleri ettepanekutele, et asjasse puutuvat lastekodu on teavitatud võimalustest, kuidas saata lapsed suvel laagrisse.

278. 19. septembril 2007 arutati Õiguskantsleri Kantseleis võrdse kohtlemise põhimõtte tuvastamise skeemi võimalikkust ning õiguskantsleri käsitlust eri juhtumite lahendamisel.

279. 11. veebruaril 2007 käisid õiguskantsleri nõunikud koolitusreisil Euroopa Inimõiguste Kohtus. Seal tutvusid nad kohtu käsitlusega võrdse kohtlemise põhimõtte järgimise tuvastamisel.

280. 2007. aastal käsitles õiguskantsler võrdse kohtlemise aspekti 60 juhtumi uurimisel (2006. aastal oli 23 juhtumit), sealhulgas esitati õiguskantslerile viis avaldust lepitusmenetluse algatamise kohta.

281. Lepitusmenetlus lähtub ideest, et inimestel oleks võimalikult lihtne pöörduda õiguskantsleri poole, ning protseduuri diskreetsuse tõttu on pöörduja õigused ja huvid kogu uurimise vältel tagatud. Menetluse tulemiks ei ole kellegi karistamine, vaid õiguskantsleri kui vahemehe mõlema poole ärakuulamine, asjaolude selgitamine ja lepitamine. Kogu lepitusmenetlusega seonduv info avaldatakse üksnes kujul, mis ei võimalda menetluses osalevaid isikuid tuvastada. Vabatahtliku lepitamise eesmärgiks on vaidlevaid pooli omavahel lähendada ja julgustada seisukohti muutma ning ühiselt lahendust otsima. Õiguskantsleri roll on pakkuda lahendusi.

282. 2007. aastal ei toimunud Õiguskantsleri Kantseleis ühtegi kokkuleppega lõppenud lepitusmenetlust. Nagu eelnevalt märgitud, pöörduti õiguskantsleri poole viiel korral avaldusega, milles paluti alustada lepitusmenetlust. Esitame mõne näite.

283. Ühel juhul oli meessoost avaldaja seisukohal, et ööklubides meestele ja naistele eri hinnaga piletite müümine on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega, ning ta palus õiguskantsleril alustada lepitusmenetlust. Õiguskantsler võttis seisukoha, et lepitusmenetlus ei ole selles küsimuses kõige tõhusam õiguskaitsevahend, sest see toimub vabatahtlikkuse alusel ning eeldab avaldaja õigusi väidetavalt rikkunud isiku või asutuse nõusolekut menetluse alustamiseks. Õiguskantsler soovitas avaldajal pöörduda soolise võrdõiguslikkuse voliniku poole.

284. Teisel juhtumil pöördus õiguskantsleri poole avaldaja, kes leidis, et teda on diskrimineeritud rahvuse tõttu. Avaldaja oli teinud ettepaneku määrata teda korteriühistu revisjonikomisjoni

koosseisu, kuid korteriühistu üldkoosoleku korraldaja lükkas ettepaneku tagasi ega pannud häälletusele. Üldkoosoleku korraldaja arvas, et avaldaja ei oska eesti keelt. Kuna vastustaja ei reageerinud õiguskantsleri korduvatele ettepanekutele lepitusmenetluses osaleda, siis menetlust ei alustatud.

285. Ühe juhtumi korral oli tegemist soolise ebavõrdse kohtlemisega, väikeste lastega naise võimaliku diskrimineerimisega. Avalduse menetlemisel seadis piirangu asjaolu, et õiguskantsleri poole saab pöörduda hiljemalt nelja kuu möödumisel ajast, mil isik sai väidetavast diskrimineerimisest teada või oleks pidanud teada saama. Avalduse esitamise ajaks ei olnud selle menetlemine tähtaja möödumise tõttu enam õiguskantsleri pädevuses. Avaldus edastati läbivaatamiseks ja arvamuse andmiseks soolise võrdõiguslikkuse volinikule, kelle pädevuses on soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmise jälgimine.

286. Vabariiklik Inimõiguste Teabekeskus on avaldanud, et õiguskantsleri tegevus on ebavõrdse kohtlemise vallas olnud ebatõhus, sest õiguskantsler on viinud läbi vähe menetlusi, mis on olnud seotud etnilise või rassilise diskrimineerimisega. Samuti on probleemiks asjaolu, et õiguskantsleri lepitusmenetlus on vabatahtlik ka diskrimineerimises kahtlustatava isiku jaoks.

287. 2008. aastal esitati õiguskantslerile kokku 52 pöördumist, mis puudutasid võrdse kohtlemise põhimõtet. Sealhulgas esitati õiguskantslerile 3 taotlust lepitusmenetluse läbiviimiseks. Neist kahel juhul lepitusmenetlus katkestati, sest vastustaja ei nõustunud menetluse läbiviimisega; üks taotlus on praegu töös.

288. Üks avaldus käsitles isiku väidetavat ahistamist tema rahvusliku päritolu tõttu korteriühistu juhatuse liikme poolt. Avaldaja osutas, et vastustaja riputas korduvalt korteriühistu teadetetahvlile teateid, mis olid adresseeritud avaldajale ja kus oli märgitud tema nimi, kodakondsus, korteri number ning alusetud süüdistused; vastustaja kuritarvitas oma võimu, lubades hoones ebaseaduslikke toiminguid, ning täitis oma kohustusi hooletult, jättes tegemata elementaarsed hooldustööd. Asjakohasel juhul ei vastanud vastustaja õiguskantsleri pöördumisele, mistõttu õiguskantsler katkestas lepitusmenetluse.

289. Teine taotlus puudutas väidetavat ebavõrdset kohtlemist töösuhetes seoses preemia maksmisega. Tööandja maksis töötajatele preemiat kütuse kokkuhoiu eest. Avaldajale vastustaja nimetatud preemiat ei maksnud. Avaldaja leidis, et tööandja kohtles teda töötasustamisel ebavõrdselt. Ka sellel juhul ei vastanud vastustaja õiguskantsleri pöördumisele lepitusmenetluse alustamise kohta, mistõttu katkestas õiguskantsler lepitusmenetluse.

290. Kolmas taotlus puudutas avaldaja väidetavat diskrimineerimist teenuse osutamisel tema poliitiliste veendumuste tõttu. Avaldaja soovis avaldada kohalikus kaabeltelevisioonis kahte kuulutust, millest vastustaja keeldus põhjendusel, et need olid poliitilise sisuga. Avaldaja leidis, et kuulutuste avaldamisest keelduti tema poliitiliste veendumuste tõttu. Vastustaja nõustus lepitusmenetluse läbiviimisega ning nimetatud avaldus on praegu menetluses.

291. 2008. aastal esitati õiguskantslerile ka üksikud avaldused, mis puudutasid õigusaktide kooskõla põhiseadusega või avaliku võimu tegevust seoses väidetava ebavõrdse kohtlemisega

rahvuse või rassi tõttu. Õiguskantsler tuvastas ühel juhul õigusakti vastuolu põhiseaduse § 12 lõike 1 teises lauses sätestatud diskrimineerimise keeluga rahvuse tõttu.

292. Õiguskantsler viis laekunud teabe alusel läbi menetluse, et kontrollida Paldiski Linnavalitsuse 29. septembri 2003 määrusega nr 6 kinnitatud „Laste Paldiski lasteaeda Naerulind vastuvõtu ja sealt väljaarvamise korra“ punkti 2 lause 1 kooskõla põhiseaduse § 12 lõikega 1 ning Euroopa Nõukogu direktiiviga 2000/43/EÜ. Nimetatud korra järgi võeti lasteaeda vastu Paldiski linna haldusterritooriumil alaliselt elavaid koolieast nooremaid eesti keelt kõnelevaid lapsi, kui lapse ja tema vanema elukoht on rahvastikuregistri andmetel Paldiski. Vabade kohtade olemasolul võeti lasteaeda vene keelt või muid keeli kõnelevaid lapsi. Seega koheldi lapsi lasteaeda vastuvõtmisel erinevalt sõltuvalt sellest, kas laps kõneleb eesti keelt või mõnda muud keelt. Õiguskantsler pöördus Paldiski Linnavalitsuse poole järelepärimisega, et selgitada välja erineva kohtlemise põhjused. Paldiski Linnavalitsus teatas, et nõustub õiguskantsleri kirjas toodud kaalutlustega ning muutis korra sõnastust, jättes välja piirangud, mis puudutasid laste eelistamist kõneldava keele põhjal. Arvestades, et Paldiski Linnavalitsus viis asjakohase korra põhiseadusega kooskõlla, lõpetas õiguskantsler menetluse.

293. Õiguskantsleri seaduse eemärgiks on tagada potentsiaalse diskrimineeritu õiguste kaitse võimalikult lihtsalt, kiiresti ja tõhusalt. Diskrimineerimise juhtumite korral võib inimese hinnang toimumule olla subjektiivne. Seetõttu pakub õiguskantsler lepitades lahendusi, milles on maksimaalselt arvestatud ohvri õiguseid. Lahendusi otsides tuleb välistada olukorrad, kus inimene loobub oma õiguste kaitsest, kuna menetlus, milles tal tuleb osaleda, on ülemäära keeruline.

294. Õiguskantsler võib võrdsuspõhiõiguste rikkumise korral teha ettepaneku või soovitusel Riigikogule, riigiasutusele või muule avaliku võimu esindajale (nt soovitus teha uus otsus või avaldaja ees vabandada).

295. Õiguskantsleril ei ole õiguslikke sunnivahendeid (trahvimise võimalust), et sundida oma ettepanekuid täitma, kuid tugeva autoriteedi tõttu Eesti ühiskonnas on enamik tema ettepanekuist täidetud.

296. 2004. aastast on Eestis iseseisvalt tegutsev sõltumatu ja erapooletu soolise võrdõiguslikkuse volinik. Võrdse kohtlemise seadusega laiendati soolise võrdõiguslikkuse voliniku pädevust ning lisati tema pädevusse tegelemine ka muude diskrimineerimise tunnustega (vt ka artikli 2 punkte 13, 33 ja 34).

297. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt annab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik arvamuse võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta asjakohase avalduse esitanud isikule ja vajaduse korral isikule, kellel on õigustatud huvi jälgida võrdse kohtlemise nõuete täitmist. Arvamuse eesmärgiks on anda hinnang, mis võimaldaks koostöötajate võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse ning Eesti Vabariigi jaoks siduvate välislepingute ja muude õigusaktidega hinnata, kas konkreetses õigussuhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet. Voliniku arvamus on eksperdiarvamus ning võimaldab isikul soovi korral sellest lähtuvalt hinnata kohtusse pöördumise asjakohasust. Voliniku menetlusega ei kaasne isikule märkimisväärsed kulud. Lisaks kuulub voliniku ülesannete hulka isikute nõustamine ja

abistamine diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel. Neid voliniku ülesandeid võib lugeda konventsiooni artikli 6 tõhusat ellurakendamist toetavateks meetmeteks.

Ohvriabi

298. 1. veebruaril 2004 jõustus ohvriabi seadus, mis sätestab riikliku ohvriabi korralduse alused, lepitusteenuse korralduse, ohvriabiteenuse osutamise raames makstava psühholoogilise abi kulu hüvitise ning kuriteohvritele riikliku hüvitise maksmise korra. Lisaks määrab seadus kindlaks isikud, kellel on õigus saada ohvriabiteenust, psühholoogilise abi kulu hüvitist ja riiklikku hüvitist, ning nimetatud hüvitiste taotlemise, määramise ja maksmise tingimused ning korra, samuti lepitusteenuse osutamise korra.

299. Ohvriabi hõlmab ohvri (esmast) nõustamist ja abistamist eri asutustega suhtlemisel. Õigus saada ohvriabile on kõigil isikutel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks, st ohvriabi saamiseks on õigustatud iga inimene, kellele on põhjustatud kannatusi või tekitatud kahju, sõltumata sellest, kas kahju tekitaja on tulnud avalikuks ja kas tema vastu on algatatud kriminaalasi.

300. Ohvriabi osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet piirkondlikkuse põhimõttest lähtuvalt. Piirkondlikkuse põhimõte tähendab seda, et ohvriabitöötajad osutavad ohvriabiteenust piirkondades, kus on selle järele kõige suurem vajadus (kuritegevuse tase, rahvastiku tihedus). Ohvriabiteenuse osutamiseks on ohvriabitöötajad moodustanud piirkondlikud koostöövõrgustikud: politsei, kiirabi, tervishoiutöötajad, sotsiaaltöötajad, päästeteenistus, naabrivalve, mitmesugused vabäühendused jms. Ohvriabitöötajad peavad tagama oma piirkonna elanike ja ohvriabivõrgustiku teadlikkuse nimetatud teenuse olemasolust ja kättesaamisvõimalustest. Ohvriabi koordinaator on ametnik, kes korraldab oma piirkonnas ohvritele abi andmise. Pärast esmast intervjuud ohvriga võtab ta ühendust piirkondlike perekeskuste, psühholoogide, tugirühmade, eneseabirühmade jt organisatsioonidega, kes on pädevad osutama ohvritele kvalifitseeritud abi, ja suunab ohvri nimetatud organisatsioonide poole.

301. 35 ohvriabitöötajat töötavad Sotsiaalkindlustusameti alluvuses, kuhu on loodud ohvriabi osakond. Kokku on üle Eesti 16 ohvriabikeskust, mis on jaotatud nelja piirkonda (Põhja, Lõuna, Ida ja Lääne piirkond), arvestades politseiprefektuuride jaotust.

302. Sotsiaalkindlustusameti ja Politseiameti vahel sõlmitud koostöökokkuleppe alusel asuvad ohvriabikeskused kohalikes politseijaoskondades ja konstaablipunktides. Koostöökokkuleppest tulenevalt annab politsei info vägivalla juhtumite kohta ohvriabitöötajatele, kui kannatanu on sellega nõus.

303. Teave ohvriabiteenuse kasutamise võimaluste kohta on kättesaadav kohaliku omavalitsuse, politsei-, pääste-, tervishoiu- ja hoolekande- ning muudes asjaomastes asutustes. Teave olemasolu eest kõikides nimetatud asutustes vastutab Sotsiaalkindlustusameti ohvriabiteenust osutav ametnik.

304. 2006. aastal pöörduti ohvriabitöötajate poole 3333 korral, 2007. aastal oli pöördumisi kokku 3407. Aastal 2008 oli ohvriabitöötajate poole pöördujaid 4013.

Kurjategija ja ohvri lepitamine

305. 18. veebruaril 2007 jõustus ohvriabi seaduse muudatus, millega seadustati lepitusmenetlus ohvriabisüsteemi osana (s.o ohvri ja kurjategija lepitamine). Seaduse täitmise tagamiseks koolitati 12 ohvriabitöötajast lepitajad. Lepitaja ülesanne on korraldada lepitusmenetlust ja tagada, et lepituskokkuleppes oleks kajastatud poolte tahe, mis on kujunenud ja läbi räägitud lepitusmenetluse kohtumiste käigus.

306. Kohus võib teise astme kuritegude puhul lõpetada kriminaalmenetluse leppimise tõttu, kui kurjategija ja kuriteoohver on edukalt läbinud kohtuvälise lepitusmenetluse, s.o sõlminud lepituskokkuleppe. Menetluse lõpetamise eelduseks on, et tegemist on teise astme kuriteoga, mille tagajärjeks ei ole kannatanu surm, lepitaja vahendusel on sõlmitud kirjalik leppimise kokkulepe ja kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kahtlustatav või süüdistatav ja kannatanu on kriminaalmenetluse lõpetamisega nõus.

307. Prokuratuur või kohus saadab lepitusmenetluse rakendamise määrase Sotsiaalkindlustusametile lepitamise korraldamiseks. Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi osakonna poolt nimetatud lepitaja võtab ühendust kannatanu ja kahtlustatava või süüdistatavaga. Lepituskokkulepe peab sisaldama kuriteoga tekitatud kahjude heastamise korda. Kokkuleppega on jäetud pooltele vabadus kokku leppida ka muudes kohustustes, mida ei ole seaduses mainitud, kuid mis ei ole vastuolus muude seaduste ja heade kommetega. Lepitaja jälgib lepituskokkuleppes olevate kohustuste täitmist. Selleks on kriminaalmenetluse seadustikus antud lepitajale õigus nõuda kohustuste täitmist tõendavate dokumentide ja teabe esitamist.

308. 2007. aastal saadeti Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi osakonnale ringkonnaprokuratuuridest 36 lepitusmenetluse määrust, 2008. aastal 109 lepitusmenetluse määrust.

Artikkel 7

309. Eesti teist lõimumiskava (2008–2013) on kirjeldatud artikli 2 juures.

310. Eesti keele oskusel on venekeelse elanikkonna jaoks oluline pragmaatiline tähendus. Eesti keele oskus on eelduseks Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlemiseks, samuti suurendab keeleoskus inimeste konkurentsivõimet tööturul, laiendab õppimisvõimalusi, lisab kindlustunnet ja eneseusku.

Tabel. Eesti venekeelse elanikkonna enesehinnanguline eesti keele oskus 1989-2008.

	Üldse ei oska	Passiivne: saan veidi aru, aga ei räägi	Passiivne: saan aru ja veidi räägin	Aktiivne: saan aru, räägin ja veidi kirjutan	Valdan vabalt
1989	23%	47%*		15%	12%
1991	21%	53%*		14%	8%

1995	21%	56%*		13%	7%
2003	12%	26%	27%	18%	9%
2005	14%	26,5%	29%	21%	6%
2008	19%	25%	24%	17%	15%

Andmeallikad: 1989 TRÜ ajakirjanduse osakonna uuring “Elu Eestis”; 1991 TRÜ-Mainori uuring “Eesti märtsis”; 1995 Emor; 2003 “Mina.Maailm.Meedia” TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond – Faktum; 2005 “Mina.Maailm.Meedia” TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond – Saar-Poll; 2008 “Integratsiooni monitooring”.

* 1989., 1991. ja 1995. aasta uuringutes polnud passiivne keeleoskus eristatud kahel tasandil.

311. Eesti kodakondsusega venekeelsete inimeste (eelkõige noorte) keeleoskus on paranenud ja Eestis elavad Venemaa kodanikud (peamiselt vanemad inimesed) hindavad oma eesti keele oskust üha kriitilisemalt.

312. Keeleoskust mõjutab oluliselt inimese elukoht. Eri regioonide vahel on olulised erinevused. Mida väiksem on venekeelne kogukond ühes või teises Eesti piirkonnas, seda parem on selle kogukonna eesti keele oskus.

Tabel. Venekeelsete elanike hinnang oma eesti keele oskuse piisavusele Eestis elamiseks (%-s).

Hinnang keeleoskusele	1995	1996	2002	2005
Piisav keeleoskus	28	31	44	48
Ebapiisav keeleoskus	55	57	53	49
Ei oska hinnata	17	12	3	3

Uuringu “Integratsiooni monitooring” aruanne (2005: 25).

313. Noorte venekeelsete elanike parem eesti keele oskus kajastub ka nende suuremas enesekindluses. Enam kui pooled neist (54%) peavad oma eesti keele oskust piisavaks, et Eestis elada, ja 45% noortest tunneb, et olemasolevast eesti keele oskusest ei piisa Eestis elamiseks. Parema eesti keele oskuse võtmeks, mis mõjutab noorte Eesti venelaste hoiakuid ja loob eeldusi Eesti riigi kodakondsuspoliitika mõistmiseks.

314. Eesti keelt kasutab suhtlusvahendina pidevalt või aeg-ajalt keskmiselt kolm neljandikku venekeelsest elanikkonnast. Vaatamata eesti keele kui riigikeele staatusele leidub neid venelasi, kes eesti keelt üldse ei kasuta või teevad seda vaid üksikjuhtudel, veidi üle neljandiku.

315. Venekeelsete inimeste hinnangul on eesti keelt vaja osata hea töökoha saamiseks (75%), vastastikuse usalduse suurendamiseks (68%) ja edasipüüdlikkuse näitamiseks (60%). Kõrgharidust omandavate noorte hinnangul on eesti keele oskus integreerumise eeldus ning keeleoskuse tase määrab ära selle, kuivõrd integreerituna ennast ühiskonnas tajutakse.

316. Enamik suurfirmasid pakub oma töötajatele nii eesti, inglise kui ka vene keele õpet. Tööandjad leidsid, et eesti ja vene noorte olukord tööturul on muutumas: kui varem olid vene rahvusest noored halvemas seisus, siis nüüd oskavad nad sageli väga hästi eesti keelt. Kuna suur

osa eesti noortest ei oska vene keelt, siis on mitut keelt hästi valdavatel vene noortel tööturul lihtsam hakkama saada.⁷

Eesti keele kui teise keele oskuse mõõtmine

317. Eesti keele kui teise keele õpetamise ning selle oskuse mõõtmise traditsioon ei ole kuigi pikk. Nõukogude ajal õpetati Eesti vene õppekeelega koolides eesti keelt, kuid paljudes koolides oli õpe formaalne. Täiskasvanud elanikele, kes saabusid Eestisse Nõukogude Liidu teistest piirkondadest, keelekursuseid ei korraldatud. 1989. aasta keeleseaduse alusel kehtestati eesti keele oskuse nõuded kõigile töötajatele, kes seda tööülesannete täitmisel vajasisid. Keeleoskust hinnati kuuetasemelisel skaalal A, B, C, D, E ja F tasemel, kus A tähistas kõige madalamat taset ja F vaba valdamist. Kategooriaeksamil hinnati inimese eesti keele oskust eksamipiletite järgi. Iga kategooria kohta koostati 6–10 näidispiletit. Sellest tulenevalt hakati korraldama ka lühiajalisi keelekursusi (20–60 tundi), mille jooksul omandati eksami sooritamiseks vajalik materjal. Eksami sooritust hindasid eksaminaatorid üldmulje järgi ilma hindamisjuhise või -skaalata.

318. 1995. aasta novembrist hakati Eesti Vabariigi kodakondsuse taotleja eesti keele eksamit korraldama standarditud ja ühtlustatud testi vormis.⁸ Test töötati välja Euroopa Nõukogu ekspertide abil. Kodakondsuse seaduses esitatud eesti keele oskuse nõuetest tulenevalt vastas test raskusastmelt Euroopa Testijate Assotsiatsiooni (ALTE) teisele tasemele (*Threshold Level User*). Kesktaseme nõuete väljatöötamisel oli aluseks Euroopa Nõukogu projekti raames välja töötatud „Eesti keele suhtluslävi”, mis põhineb *Threshold Level*’il (ilmus eesti keeles 1996). Alg- ja kõrgtaseme keelekirjeldused töötati välja Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses (REKK).⁹

319. Alates 1. juulist 2008 mõõdetakse Eestis eesti keele kui teise keele oskust tasemeeksamitel, mis vastavad Euroopa keeleõppe raamdokumentis kirjeldatud keeleoskuse tasemetele. On võimalik sooritada A2, B1, B2 ja C1-taseme eksam. Eksamid toimuvad testi vormis ja neil kontrollitakse kuuldu mõistmist, loetu mõistmist, kirjutamist ja rääkimist. Eksamil on võimalik saada 100 punkti. Eksameid on võimalik sooritada REKKi eksamipunktides, mis paiknevad Jõhvis, Narvas, Tallinnas ja Tartus. Kõigis eksamipunktides on võimalik sooritada kõigi tasemete eksameid 4–10 korda aastas. Eksamite arv sõltub sooritajate arvust. Eksamite, sealhulgas korduseksamite sooritamine on alates 2002. aastast tasuta. Kui eksami sooritamine ebaõnnestub, on õigus registreeruda uuesti 3 kuu möödudes.

320. Komitee tundis lõppmärkuste punktis 9 muret, et vähemusrahvuse definitsioon, mis on sätestatud 1993. aasta vähemusrahvuse kultuuriautonomiaseaduses, jätab välja määratlemata kodakondsusega isikud, mis võib viia asjaomaste rühmade võõrandumiseni Eesti riigist ja ühiskonnast. Valitsus soovib märkida, et seaduses toodud kitsam definitsioon on ajaloolis-poliitilise tähtsusega. Rahvusvähemuste õiguste praktilisel kohaldamisel ei toimu omavoliline ja õigustamatu vahetegemist kodanike ja mittekodanike vahe. Vähemusrahvuste õigused on Eestis

⁷ Riigihange 034118 „Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008–2013 väljatöötamine” 2008.

⁸ Eesti keele oskuse fikseerimiseks kasutati kuni 1. juulini 2008 kolme keeleoskuse taset: alg-, kesk- ja kõrgtase.

⁹ REKK on 1998. aastast ALTE assotsieerunud liige, <http://www.ekk.edu.ee/>

tagatud põhiseaduse ja muude seadustega, milles ei tehta vahet inimeste vahel olenevalt nende rassist, nahavärvist, usutunnistusest, emakeelest, poliitilistest või seksuaalsetest eelistustest. Ainukesed piirangud tulenevalt kodakondsusest on, et määratlemata kodakondsusega isik ei saa osaleda parlamendivalimistel ega läbida sõjaväeteenistust. Kõik sotsiaalsed garantiid laienevad kõigile püsielanikele, sõltumata kodakondsusest. Samuti saavad kõik Eestis elavad inimesed võtta osa kohalike omavalitsuste valimistest.

321. Vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seaduse § 6 kohaselt võivad vähemusrahvuse kultuuri- ja haridusasutuste ning usukoguduste tegevusest osa võtta kõik Eestis elavad asjakohasest vähemusrahvusest välismaalased, kuid nad ei saa valida ega olla valitud või määratud kultuuriomavalitsusasutuste juhtorganitesse. Eestis on kaks kultuuriautonoomiat (ingerlastel alates 2004. aastast ja rootslastel 2007. aastast). Kultuuriautonoomia teemat on selgitatud ka Eesti kuuenda ja seitsmenda aruande alajaotuse "Integratsioon" juures.

322. Enamik rahvusrühmadest on otsustanud oma rahvuskultuuri arendamiseks ja säilitamiseks luua rahvuskultuuriseltsid. Rahvuskultuuriselts on mittetulundusühing ning sinna saavad kuuluda nii määratlemata kodakondsusega kui ka muu riigi kodakondsusega inimesed. Eestis tegutseb üle 200 rahvuskultuuriseltsi.

323. Kultuurielus ja kultuuriloomisel osalemiseks ei esine rahvuselisi, rassilisi ega teistel tunnustel põhinevaid piiranguid. Kõik vähemusrahvuste ühingud ja kollektiivid võivad taotleda oma tegevuseks toetusi võrdsetel alustel eesti kultuuriühingutega. Lisaks sellele toetab riik rahaliselt vähemusrahvuste kultuuriühendusi oma eelarvest.

324. Riigi toetust saavad nii kultuuriautonoomiad kui ka muude rahvuste kultuuriühingud ning toetusi on aasta-aastalt suurendatud.

325. Alates 2004. aastast on riigieelarves rahvastikuministrile eraldatud vahendid vähemusrahvuste kultuuriühingute jaoks (aastatel 1991-2003 olid need vahendid Kultuuriministeeriumi eelarves). Kõik vähemusrahvuste kultuuriühingud, kes on ametlikult registreeritud, võivad esitada taotluse toetuse saamiseks.

326. Rahvuskultuuriseltside baasfinantseerimine toimub Integratsiooni Sihtasutuse kaudu. 2007. aastal eraldati baasfinantseerimiseks 35 051 313 krooni ning toetust said 155 organisatsiooni. Lisaks toetas Integratsiooni Sihtasutus ka 29 projekti elluviimist kokku 600 000 krooniga. Konkursi eesmärk oli toetada rahvuskultuuriseltside ja kunstikollektiivide tegevuse kaudu etniliste vähemuste keele ja kultuuri säilimist.

327. Kultuuriministeeriumis loodi 2007. aastal kultuurilise mitmekesisuse osakond ja samast ajast töötab ministeeriumis ka asjakohase valdkonna asekancler. Ühtlasi moodustati Kultuuriministeeriumi juures ka vähemusrahvuste kultuuri nõukoda, mis käib regulaarselt koos, et arutada ja leida lahendusi Eesti vähemusrahvuste probleemidele dialoogis riigivõimu esindajatega.

328. Kultuuriministeerium töötab välja vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis näeb ette seaduse ajakohastamist. Eesmärk on teha seadusesse muudatusi,

mille vajadus on ilmnunud juba olemasolevate kultuuriautonoomiate tegutsemise käigus - näiteks pole kehtivas seaduses selgelt fikseeritud kultuuriomavalitsuse juriidiline staatus.

329. Seaduses soovitakse täpsustada ka kultuuriomavalitsuse tegutsemiseks õiguse andmise ehk täpsemalt rahvusnimekirja koostamiseks konkreetsele kultuuriühingule volituse andmise menetlust (nt nõuded kultuuriühingule).

330. Kehtivas seaduses on puudujääke veel kultuuriomavalitsuste juhtorganite pädevuse, rahastamise ja riikliku järelevalve osas. Samuti esineb seaduses terminoloogilist segadust (näiteks kultuurivalitsus/kultuuriomavalitsus/kultuuriomavalitsusasutus) - ka sellised vasturääkivused on kavas kõrvaldada.

331. Vähemusrahvaste keelt ja kultuuri toetavad ka kohalikud omavalitsused, nt Tallinn töötab välja integratsioonistrateegiat. Sellega seoses on välja kuulutatud projektikonkurss, mille raames toetatakse nii seltside tegevust kui ka Tallinna integratsiooni strateegia väljatöötamist. Samuti toetatakse vähemusrahvusi erafondidest ning välissaatkondade kaudu.

332. Komitee märkuses 12 on toodud esile mure, et mõni televisiooniprogramm võib portreterida romide kogukonda diskrimineerival kujul ning et pole võetud küllaldasi meetmeid selle probleemiga tegelemiseks. Avaliku Sõna Nõukogu ja Pressinõukogu (vt ka aruande punkte 145-146) arutavad avaliku meedia peale esitatavaid kaebusi ning Avaliku Sõna Nõukogu juhib ka ise meediaetilistele probleemidele tähelepanu. Meediaekspertide hinnangul austavad ja järgivad Eesti telekanalid rassilise ja etnilise diskrimineerimise keelu põhimõtet.

333. Komitee märkus 20 puudutab probleemi, et ainult 4,8% Eesti Televisiooni saateist on vene- või kakskeelsed või venekeelsete subtiitritega (2003. a andmeil). Kommentaariks võib öelda, et kui 2003. aastal oli selliseid saateid ETV-s 284 tundi, siis 2007. aastal juba 408 tundi, 2008. aastal aga eeldatavasti 420 tundi. Venekeelsete telesaadete mahu suurenemist on oodata aastal 2009, kui Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) eelarvevõimalused lubavad laiendada teise avalik-õigusliku telekanali ETV2 programmi. Kava kohaselt tuleb selles teleprogrammis iga päev mitmetunnine venekeelsete saadete plokk ja seega saab ka eesti keelt mittevaldav vaataja jälgida praegusest märksa suuremas mahus venekeelseid või venekeelsete subtiitritega varustatud saateid. See peaks tunduvalt parandama vähemusrühmade võimalusi jälgida avalik-õiguslikus kanalis mitmekesiseid saateid ning olla paremini kursis Eestis ja mujal maailmas toimuvaga.

334. Eestis tegutseb peale Eesti televisiooni mitu venekeelset eratelekanalit ja lisaks sellele edastavad mõned suured telejaamad koostöös kohaliku tootjaga kohalikku venekeelset saateprogrammi (nt Narvas ja Maardus).

335. Lisaks on enamikule Eesti elanikest kaabellevi kaudu kättesaadavad kümned Venemaa teleprogrammid.

336. Eesti Rahvusringhääling edastab venekeelseid raadiosaateid Raadio4 kaudu 365 päeva aastas ja 24 tundi ööpäevas ning Raadio4 kavas on ka iganädalased saated ukrainlastele, valgevenelastele, juutidele ja armeenlastele.

337. 2007. aastal avas Eesti Rahvusringhääling venekeelse infoportaali novosti.err.ee, mille külastatavus pidevalt kasvab. See portaal avaldab kõik tähtsamad uudised, mis ilmuvad trüki-, elektroonilises ja *online* meedias. Portaali eesmärk on arendada välja võimalikult aktuaalne ja värsked uudistekeskond, kus on hõlmatud nii kirjutatud press kui ka audio-visuaalsed uudised. Samuti arendatakse välja otseülekannete süsteem ja võimalus.